

วารสาร โลกสุขภาวะ

JOURNAL OF THE WORLD OF HAPPINESS

ISSN 3027-8244 (online) Vol. 1 No. 2 (July – December 2024)

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ฤทธิคุณแม่ชาลิ้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

วารสารโลกสุขภาวะ

JOURNAL OF THE WORLD OF HAPPINESS

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567)

Vol. 1 No. 2 (July – December 2024)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสุขภาพและระบบหลักประกันสุขภาพ สุขภาวะองค์กรรวม คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของพลเมืองไทยและพลโลก
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทาง มนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์สุขภาพ ระบบสุขภาพและระบบหลักประกันสุขภาพ นโยบายศาสตร์และนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ฤๅฤๅณแม่ชาลั้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

นพ.ประจักษ์วิช เล็บนาค	มูลนิธิหลักประกันสุขภาพไทย
นพ.เจตน์ ธรรมธัชอารี	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
นพ.ศุภกิจ ศิริลักษณ์	สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ	สมาชิกวุฒิสภา
ผศ.ดร.ทพ.วีระศักดิ์ พุทธาศรี	สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
ทพ.อรรถพร ลิ้มปัญญาเลิศ	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
นางกรรณิการ์ บรรเทิงจิตร	สำนักงานประสานการพัฒนา นโยบายรองรับสังคมสูงวัย
นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ	อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม
นายพงศ์ไพบยม วาภูติ	อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย

บรรณาธิการบริหาร

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.

บรรณาธิการวารสาร

ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง มูลนิธิหลักประกันสุขภาพไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร

นางสาวกวิณิดา อรุณโชติ	นักวิชาการอิสระ
นายจรรยา ลินลา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
นางสาวภาวิณี บุญจันดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

กองบรรณาธิการวารสาร

พระครูสุตฺตรัตนบัณฑิต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.บุญช่วย ดุใจ	มูลนิธิโพธิ์ลาย
ดร.ทวีศักดิ์ ชูมา	มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.นงลักษณ์ ยอดมงคล	สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง นางสาวกวิณิดา อรุณโชติ นางสาวนันทัง นันทน์ภักดิ์ นายสุรวิชัย ศรีคาร

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170 โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

ปี พ.ศ. 2567 ถือเป็นหมุดหมายสำคัญสำหรับ วารสารโลกสุขภาวะ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นด้วยความมุ่งมั่นจาก กองบรรณาธิการในการบริหารจัดการวารสารให้เป็นพื้นที่แห่งการจัดการความรู้และการเผยแพร่องค์ความรู้ ของนักวิชาการ นักวิจัย และนักพัฒนาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่าง ๆ วารสารมุ่งเน้นการเปลี่ยนความรู้เฉพาะตัว (Tacit Knowledge) ให้กลายเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ผ่านบทความวิชาการที่เปี่ยมไปด้วย คุณค่าและศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์

เพื่อให้บรรลุถึงความเป็นมาตรฐาน วารสารได้ดำเนินการตามเกณฑ์ของ *TCI* (Thai Citation Index) โดยได้รับความร่วมมือจากที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายในการตรวจ ประเมินผลงานวิชาการ เพื่อรับรองคุณภาพทั้งในด้านความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และการประยุกต์ใช้ได้จริงใน ชุมชนและสังคม กองบรรณาธิการมุ่งมั่นที่จะยกระดับวารสารให้เป็นที่ยอมรับทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

สำหรับฉบับที่ 2 ของปีนี้ วารสารโลกสุขภาวะ ได้นำเสนอผลงานที่น่าสนใจจากนักวิชาการชั้นนำใน หลากหลายสาขา ความหลากหลายนี้สะท้อนถึงความตั้งใจที่จะสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้กับการ ปฏิบัติจริง เพื่อผลักดันสังคมไปสู่ความยั่งยืนและการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในทุกมิติ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	ง
ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการจัดการศึกษาของประเทศไทย (The History and Development of Education Management in Laos)	1
จักรพงษ์ ทิพสุ่งเนิน พระครูสมุห์พรณัฐวัชร นิลโนรี พระปัญญา ชะสีรัมย์ และ ณัฐวุฒิ วรรัตนโกษิต	
ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (An Analytical Study of John Dewey's Philosophy)	9
พูนศักดิ์ กมล และ อติศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ	
วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับอนัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท (An Analysis of the Concept of Anatta in Theravada Buddhism)	18
ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน และ พระภาคภูมิ ชยานนโท	
ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการจัดการศึกษาของพม่า (History and Development of Education Management in Myanmar)	30
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม เมธิดา จันทรีไธ ปารปริญญา ฤทธิศรไกร และ จันทิมา วนาจรด	
บทวิจารณ์หนังสือ : แต่เธอผู้เจ็บปวดกับการเรียน (Book Review: To You Who Suffer from Learning)	39
มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา และ เสาวพร บางบุญฤทธิ์	
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารโลกสุขภาวะ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	42
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารโลกสุขภาวะ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	44

ประวัติศาสตร์และพัฒนากิจการการศึกษาของประเทศไทย

The History and Development of Education Management in Laos

จักรพงษ์ ทิพสุนะ

Jakkapong Thipsungnoen

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

Office of the General Buddhist Education Area 14

พระครูสมุห์พรณัฐวัชร นิลโนรี

Phrakhru smuh Phonnattawat Ninnoree

พระปัญญา ชะสีรัมย์

Panya Chaseeram

ณัฐวุฒิ วรรณโกษิต

Nattawut Worrattanakosit

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-Mail: Pumjakkapong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และการพัฒนากิจการการศึกษาของประเทศไทย ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน การศึกษาของลาวมีรากฐานมาจากการศึกษาในวัด ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม ต่อมาในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส การศึกษารูปแบบตะวันตกถูกนำมาใช้และมีการจัดตั้งโรงเรียนรัฐอย่างเป็นทางการ หลังจากที่ลาวได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2496 การศึกษาได้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้รัฐบาลสังคมนิยม โดยมีการขยายโอกาสทางการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การพัฒนากิจการการศึกษาของลาวยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คุณภาพของการเรียนการสอน และการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความสามารถ

การศึกษานี้สรุปว่า ประเทศลาวได้มีการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศ และเป็นปัจจัยที่สามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสให้กับประชาชนในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์, การศึกษา, ลาว

Abstract

Education is a fundamental driver of social and economic progress in Laos. This article examines the historical evolution and development of educational management in the country, from its pre-historic origins to the modern era. Traditional Lao education was deeply rooted in monastic institutions, which played a pivotal role in preserving and transmitting knowledge and cultural heritage. During the French colonial period, Western-style education was introduced, leading to the establishment of formal state-run schools. Following independence in 1953, the Lao government, under a socialist framework, prioritized the continuous development of the education system. This included expanding access to education and promoting lifelong learning opportunities for all citizens.

Despite significant progress, the Lao education system continues to grapple with persistent challenges, such as educational disparities, the quality of teaching and learning, and a shortage of qualified educators. This study underscores that Laos has made considerable strides in adapting its education policies and practices to align with changing socio-economic conditions. Education is identified as a cornerstone for national development, instrumental in reducing inequalities and enhancing opportunities for individuals to achieve improved living standards.

Keywords: History, Education, Laos

1. บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การศึกษาของประเทศลาวมีความเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศนี้ ตั้งแต่ยุคโบราณที่การศึกษาเน้นการเรียนรู้ภายในวัด ผ่านการเปลี่ยนแปลงในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส จนถึงยุคหลังได้รับเอกราชที่รัฐบาลได้พยายามปรับปรุงและขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วถึง

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะสำรวจและวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่วรรณทางประวัติศาสตร์จนถึงการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษา ตลอดจนความท้าทายที่ประเทศไทยต้องเผชิญในการปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและเสมอภาค บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอภาพรวมของประวัติศาสตร์และการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศไทย เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความเข้าใจในบริบทของการศึกษาในประเทศไทยและความสำคัญของการศึกษาในการพัฒนาประเทศไทย

2. ประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

1. ยุคก่อนประวัติศาสตร์

ลาวมีประวัติศาสตร์ยาวนานที่ย้อนกลับไปถึงยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการค้นพบเครื่องมือหินที่ใช้ในยุคหินเก่าจำนวนมากในแถบที่ราบสูงเชียงขวางและในแถบภูเขาในลาวตอนเหนือ นอกจากนี้ยังพบหลักฐานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในลาวเมื่อประมาณ 10,000 ปีที่แล้ว โดยมีการค้นพบถ้ำและที่พักอาศัยต่างๆ ที่บ่งบอกถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์

2. การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง (ศตวรรษที่ 14 - 18)

อาณาจักรล้านช้างก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 1896 (ค.ศ. 1353) โดยพระเจ้าฟ้างุ้ม หลังจากที่ได้พระองค์ได้รับชัยชนะในการกู้คืนดินแดนจากขอม พระเจ้าฟ้างุ้มเป็นกษัตริย์องค์แรกของล้านช้างและได้สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับลาว ล้านช้างได้กลายเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็งและมั่งคั่ง ด้วยการค้าขายระหว่างอินเดีย จีน และประเทศอื่น

ในศตวรรษที่ 17 ล้านช้างเข้าสู่ช่วงรุ่งเรืองสูงสุดในยุคของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระองค์ได้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองหลวงเก่า (เมืองขวา) ไปยังนครเวียงจันทน์ และได้สร้างพระธาตุหลวง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของลาวในปัจจุบัน

3. การเสื่อมอำนาจของล้านช้างและการแบ่งแยก (ศตวรรษที่ 18 - 19)

หลังจากการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช อาณาจักรล้านช้างเริ่มเสื่อมอำนาจและเกิดการแบ่งแยกเป็นสามอาณาจักร คือ ล้านช้างหลวงพระบาง ล้านช้างเวียงจันทน์ และล้านช้างจำปาศักดิ์ การแตกแยกนี้ทำให้ลาวตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสยาม (ไทย) และพม่า ในที่สุดลาวได้กลายเป็นรัฐเจ้าประเทศราชของไทยในช่วงปลายศตวรรษที่ 18

4. ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส (พ.ศ. 2436 - 2497)

ในปี พ.ศ. 2436 (ค.ศ. 1893) ฝรั่งเศสได้เข้ามามีอิทธิพลในลาวหลังจากที่ไทยยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ตั้งลาวเป็นรัฐอาณานิคมในเครืออินโดจีน และควบคุมการปกครองการค้า และเศรษฐกิจของลาว

5. สงครามโลกครั้งที่สองและการประกาศเอกราช (พ.ศ. 2488)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้เข้ามายึดครองลาวชั่วคราว แต่หลังจากสงครามสิ้นสุด ลาวได้ประกาศเอกราชในปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) แต่การประกาศนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากฝรั่งเศส ฝรั่งเศส

พยายามกลับมาควบคุมลาวอีกครั้ง แต่ได้เผชิญหน้ากับขบวนการชาตินิยมลาวที่เรียกว่า "ขบวนการลาวอิสระ" ซึ่งนำโดยเจ้าสุภานุวงศ์

6. การต่อสู้เพื่อเอกราชและสงครามลาว (พ.ศ. 2497 - 2518)

หลังจากการเจรจาตกลงเงินไถ่ในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ลาวได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการ แต่ประเทศลาวก็ยังคงเผชิญกับสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐบาลลาวที่ได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศสและสหรัฐฯ กับกลุ่มคอมมิวนิสต์ลาวที่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือและสหภาพโซเวียต สงครามลาวเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็นและการสู้รบในภูมิภาคอินโดจีน

7. การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (พ.ศ. 2518 - ปัจจุบัน)

หลังจากการล่มสลายของรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) กลุ่มคอมมิวนิสต์ลาวภายใต้การนำของขบวนการปะเทดลาว ได้สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้นมา โดยมีนครเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง ลาวได้กลายเป็นรัฐสังคมนิยมภายใต้การปกครองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งยังคงมีอำนาจอยู่จนถึงปัจจุบัน ลาวได้มีการปรับตัวสู่การเปิดประเทศในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 โดยมีการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

3. พัฒนาการการจัดการศึกษาของประเทศลาว

หลังจากประเทศลาวได้รับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา พรรครัฐบาลก็ได้เอาใจใส่ในการส่งเสริมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และขยายระบบการศึกษาลงสู่ท้องถิ่นและให้ทั่วถึงกัน เพื่อการขจัดความไม่รู้หนังสือให้หมดสิ้นไป (กาด วันแพง, (ลัดสหมี่ วงค์สัก, แบล), 2545) โดยให้หลักสูตรภาษาลาวเท่านั้นเป็น

ภาษาราชการ ประชาชนลาวต้องพูดและเขียนภาษาลาวได้เป็นอย่างดี โดยมีระบบการศึกษาประกอบด้วย การศึกษาอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา เทคนิคศึกษาและอุดมศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ (ธีระรุญเจริญ, 2542) ปัจจุบันนี้ พรรคและรัฐบาลลาวมีความเอาใจใส่อย่างจริงจัง ในการพัฒนาการศึกษาของลาว ดังที่ปรากฏใน 4 บุททะลุ (พรรคประชาชนลาว, 2554) ทางด้านการเมือง ของมติที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 9 อันเป็นแนวนโยบายหนึ่งที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจะต้องทำให้สำเร็จก่อน ปี พ.ศ. 2563 เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทางด้านการสร้างทรัพยากรมนุษย์

1. รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตรา 21 และมาตรา 22 ระบุว่า รัฐให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเศรษฐกิจสัมพันธ์กับการพัฒนา

วัฒนธรรมสังคม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เอาใจใส่ปฏิบัตินโยบายพัฒนาการศึกษา ปฏิบัติระบอบการศึกษาขั้นประถมศึกษาแบบบังคับเพื่อสร้างคนลาวให้เป็นพลเมืองดี มีคุณสมบัติ สันติธรรม ปกติวัด มีความรู้และความสามารถ รัฐและทั่วสังคมตั้งหน้าพัฒนาการศึกษาแห่งชาติให้มีคุณภาพสร้างโอกาสและเงื่อนไขให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่เขตห่างไกล ขนเฝ้า ผู้หญิง เด็กเล็ก

และผู้ด้อยโอกาส รัฐส่งเสริมให้เอกชนลงทุนในการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติตามกฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2546)

2. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตรา 4 ได้พูดถึงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาว่า รัฐยึดเอาการศึกษาเป็นงานศูนย์กลางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำคัญต่อการพัฒนาคนทางด้านคุณสมบัติ สันติธรรมปิตุวัต ชีวทัศน์ และโลกทัศน์ วิทยาศาสตร์ และสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ รู้คิด มีวิชาชีพ สร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญา เอาใจใส่ขยายการศึกษาจากก่อนวัยเรียน และปฏิบัติการศึกษาขั้นประถมศึกษาสมบูรณ์ภาค บังคับให้สำเร็จ เพิ่มพูนให้แก่การศึกษาพัฒนาการศึกษาแห่งชาติให้มีคุณภาพ สร้างโอกาสให้ชุมชนได้รับการศึกษาให้ทั่วถึง โดยเฉพาะชุมชนอยู่เขตห่างไกล ผู้หญิง เด็กเล็ก และผู้ด้อยโอกาส พร้อมทั้งสร้างเงื่อนไขให้พลเมืองลาวได้เรียนวิชาชีพมากขึ้น รัฐ ส่งเสริมให้การจัดตั้งต่าง ๆ รวมทั้งเอกชนภายในและต่างประเทศลงทุนในการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับปรับปรุง, 2551)

มาตรา 5 หน้า 4 ได้พูดถึง หลักการของการศึกษาว่า การศึกษาต้องปฏิบัติตามหลักการพื้นฐาน ดังนี้ 1. การศึกษาต้องดำเนินไปตามสังคมนิยม มีลักษณะชาติมหาชนวิทยาศาสตร์และทันสมัย 2. การศึกษาสามัญสัมพันธ์กับอาชีพศึกษา 3. การศึกษาอยู่ในโรงเรียนต้องไปเคียงคู่กับการศึกษาอบรมอยู่ในครอบครัว สังคมและนอกโรงเรียน 4. การศึกษาต้องรับประกันทฤษฎีกับพฤติกรรม การเรียนต้องไปเคียงคู่กับการปฏิบัติจริง การศึกษาต้องสัมพันธ์กับการออกแรงงาน 5. การศึกษาต้องตอบสนองความเรียกร้องต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในแต่ละระยะ 6. การศึกษาแห่งชาติต้องสอดคล้องกับการศึกษาภาคพื้น และสากล

เฉพาะมาตรา 17 หน้า 9 ได้พูดถึงการประถมศึกษาว่า ประถมศึกษาเป็นการศึกษาเบื้องต้นของสามัญศึกษามีการกำหนดเวลาเรียน 5 ปี เพื่อรับประกันให้ผู้เรียน มีความรู้ทั่วไปทางด้านวิทยาศาสตร์-สังคม และมนุษยศาสตร์ มีความสามารถในการฟัง การอ่าน การพูด การดู การถาม การเขียนภาษาลาว และการคิด รู้รักษาสุขภาพ รักความสะอาด รักสิ่งแวดล้อม และรู้ศิลปวัฒนธรรมลาว เรียนภาษาต่างประเทศ โดยเริ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นไป

ประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับพลเมืองลาวบรรดาเผ่าที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป รัฐบาล และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรับผิดชอบวางมาตรการที่เหมาะสมเพื่อรับประกันให้คนลาว เป็นต้นเด็กทุกคนที่อยู่ในเกณฑ์อายุเรียนมีโอกาสได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงสังคม ชุมชน พ่อแม่ หรือผู้ปกครองต้องรับประกันให้เด็กทุกคนได้เรียนจบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับให้สำเร็จ

มาตรา 49 หน้า 309 ได้พูดถึง การคุ้มครอง บริหารการศึกษาว่า การคุ้มครอง บริหารการศึกษาเป็นการชี้แนะ การวางแผน จัดตั้งปฏิบัติ นำใช้ ตรวจสอบ สรุปผลและประเมินผลเกี่ยวกับครู บุคลากร ผู้เรียน งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามนโยบายและแผนการศึกษาของรัฐ

มาตรา 50 หน้า 309 ได้พูดถึง หลักการคุ้มครอง บริหารการศึกษาว่า การคุ้มครองบริหารการศึกษาต้องปฏิบัติ ตามหลักการรวมศูนย์ประชารัฐไทย บุคคลขึ้นกับการจัดตั้งโดยมีการประสานสมทบระหว่างสายตั้งกับสาย ขวาง

3. การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นระบบการศึกษาหนึ่งที่มีการจัดตั้งอยู่ในโรงเรียนอย่างเป็นระบบมี การกำหนดเวลาเรียนและเนื้อหาหลักสูตรที่ถูกต้องตามมาตรฐานการศึกษาในระบบโรงเรียนประกอบด้วย การศึกษาชั้นต่าง ๆ ดังนี้

1) การศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นการศึกษาชั้นหนึ่งซึ่งประกอบด้วยการเล่นเด็กและอนุบาลศึกษาซึ่งมี หน้าที่พัฒนาทางด้านร่างกายความคิด จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ และพละพลวัติ เพื่อเตรียมเข้าเรียนชั้น ประถมศึกษา

2) ประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของสายสามัญ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐาน ที่จำเป็น และการศึกษาก่อนบังคับ โดยไม่จ่ายค่าเรียนสำหรับประชาชนลาวบรรดาเผ่าที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ต้อง ไปเข้าเรียน และเรียนให้จบตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษา ซึ่งกำหนดเวลาเรียน 5 ปี

3) มัธยมศึกษาเป็นการศึกษาถัดจากชั้นประถมศึกษาขึ้นไปซึ่งมีหน้าที่บริการความรู้ที่จำเป็น เพื่อการ เรียนต่อหรือการประกอบอาชีพตามความเหมาะสม ชั้นมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีหน้าที่ประกอบความรู้ทั่วไป และความรู้เทคนิคสังเคราะห์ขั้นพื้นฐาน และมีกำหนดเวลาเรียนช่วงชั้นละ 3 ปี ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการกำลังศึกษาขยายให้การศึกษาชั้น มัธยมศึกษาจาก 6 ปี มาเป็น 7 ปี เพื่อทำให้ระบบสามัญศึกษาในระบบโรงเรียนเป็น 12 ปี

4. การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนเป็นรูปการณ์จัดตั้งหนึ่งของการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ บริการ ด้านการศึกษาให้แก่ประชาชน คือ ลดล้างความไม่รู้หนังสือ บำรุง ยกระดับการศึกษา และอบรม วิชาชีพให้แก่ประชาชนและผู้ใช้แรงงานโดยไม่จำกัดอายุ เวลาเรียนและสถานที่เรียนอย่างไม่คงที่

5. การศึกษาเพื่อทุกคน เพื่อบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อทุกคนแห่งชาติ ตามกรอบแผนปฏิบัติงาน ดักดา (การประชุมศึกษาโลกที่นครหลวงดักดา ประเทศเซเนกัล (Senegal) วันที่ 22- 24 เมษายน 2543) แผนปฏิบัติงานแห่งชาติการศึกษาเพื่อทุกคน (พ.ศ. 2546-2558) ได้ถูกสร้างขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับเป้าหมายรวม ของการพัฒนาของสหประชาชาติใน สปป. ลาวและแผนยุทธศาสตร์เพื่อความเติบโตและการลดล้างความยากจน แห่งชาติ การศึกษาเพื่อทุกคนเป็นการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กก่อนวัยเรียนให้ทั่วถึงประชาชนทุกคน ใน เขตชนบทและตัวเมืองอย่างทั่วถึง ส่งเสริมชุมชนในท้องถิ่นให้เข้าร่วมการศึกษาขั้นพื้นฐานและลดล้างความไม่รู้ หนังสือนี้อบรมคุณภาพ และความสอดคล้องโดยเฉพาะเด็กหญิง และเด็กด้อยโอกาสหรือพิการ เด็กฐานะ ยากจน เด็กชนเผ่าอยู่ห่างไกล วัยรุ่นและผู้ใหญ่

6. ทิศทางและการปฏิรูปการศึกษาของลาวระบบการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ที่ผ่านมามีประเทศลาวได้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งหมด 4 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1975 รัฐบาลลาวได้ประกาศใช้หลักสูตรเดียวทั่วประเทศ สื่อการเรียนการสอนเป็นภาษาลาวทั้งหมด ระบบการศึกษา ประกอบด้วย ชั้นประถม 5 ปี ชั้นมัธยมต้น 3 ปี ชั้นมัธยมปลาย 3 ปี ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1980 - 1990 ซึ่งในปี ค.ศ. 1980 ได้ประกาศลดล้างการไม่รู้หนังสือ ได้มีการปรับปรุงคู่มือครูและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้

เหมาะสมกับนโยบายใหม่ของรัฐบาล สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึงแม้ว่าจะประสบกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมาก แต่รัฐบาลก็พยายามพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่าง ครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ. 1997 ได้มีการปฏิรูปหนังสือเรียน คู่มือครู และอุปกรณ์การเรียนให้เหมาะสมกับนโยบายใหม่ของรัฐ กระทรวงศึกษาธิการได้สร้างระบบครูนิเทศในชั้นมัธยมในระดับจังหวัด และระบบครูนิเทศในระดับชั้นประถมในอำเภอ เพื่อติดตามช่วยเหลือครูและให้คำแนะนำในการใช้หลักหลักสูตรใหม่ ครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ. 2006 - 2015 การปฏิรูปการศึกษาใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ครั้งสุดท้าย ได้มีการออกกฎหมายฉบับใหม่ เช่น มาตราที่ 13 ได้กล่าวไว้ว่า ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ทำหน้าที่ให้ความรู้ทั่วไปและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นเพื่อเรียนต่อหรือประกอบอาชีพตามความเหมาะสมชั้นมัธยมต้น จากแบบเดิม 3 ปี ได้เปลี่ยนมาเป็น 4 ปี และชั้นมัธยมปลาย 3 ปี (การปฏิรูปและทิศทางการศึกษาของประเทศลาว, 2018)

7. **นักศึกษา สปป.ลาว** ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ในหลายปีที่ผ่านมา¹ ต่างประเทศได้ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนลาวมากขึ้นในแต่ละปี เวียดนาม เป็นประเทศที่ให้ทุนมากกว่าประเทศอื่น ๆ รองลงมาเป็นประเทศจีน ไทย ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ ในขณะที่นักศึกษาลาวจำนวนมากมาเรียนอยู่ต่างประเทศ รัฐบาลลาวมีความเอาใจใส่ในการให้ความคุ้มครองนักศึกษาลาวที่เรียนอยู่ต่างประเทศ ด้วยการสนับสนุนให้นักเรียนเหล่านั้นเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองและระเบียบวินัยของโรงเรียนที่ตนเรียนอยู่ รวมทั้งกระตุ้นให้พวกเขาตั้งใจศึกษาร่ำเรียนให้สำเร็จไปด้วยดี (การศึกษาลาว – นักศึกษาลาวไปศึกษาต่อต่างประเทศ, 2017)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ระบบการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปล้วนส่งผลต่อการจัดระบบการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ผู้เขียนตระหนักถึงปัญหาด้านการศึกษาของประเทศไทยในยุคแห่งการปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษาใหม่ เพื่อให้เทียบเท่ากับสากล จึงมีเขียนบทความเรื่องนี้ เพื่อมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมลาวโดยเฉพาะคนรุ่นหลังที่จะเป็นกำลังสำคัญได้เกิดความตระหนักในปัญหาระบบการศึกษาของลาว เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวให้ก้าวหน้าต่อไปการจัดการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. บทสรุป

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นการลงทุนระยะยาวที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ เป็นประโยชน์มหาศาลต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ เพราะการศึกษา มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาสติ ปัญญา ทักษะคิด พฤติกรรม ค่านิยม และคุณธรรมของสังคม ทั้งนี้ เพราะการศึกษาเป็นการสั่งสมและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของมนุษยชาติจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เพื่อมุ่งสู่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญา จิตใจ และพลานามัยของคนในสังคมนั้น การศึกษาเปลี่ยนแปลงไปล้วนส่งผลต่อการจัดระบบการศึกษาในยุคสมัยนั้น ๆ ได้ตระหนักถึงปัญหาด้านการศึกษาของประเทศลาว ที่อยู่ในยุคแห่งการปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษาใหม่ นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในลาว มีโอกาสทำกิจกรรมกับเพื่อนต่างชาติอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกับเพื่อนชาวญี่ปุ่นและไทย ซึ่งเป็นความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยกับสถาบันต่างประเทศ การสร้างความคุ้นเคยกับเพื่อนชาวต่างชาติ

เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามปรับตัวตลอดหลายปีที่ผ่านมา ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมลาวโดยเฉพาะคนรุ่นหลังจะได้เกิดความตระหนักในความเป็นมาของระบบการศึกษาของลาว ทั้งนี้เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาระบบการของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวให้ก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

กาด, ว. (2545). **การศึกษาคนอนาคตในศตวรรษที่ 21** (ลัดสหมี่ วงศ์สัก, แปล). สำนักพิมพ์และจำหน่ายแห่งรัฐ ส.ป.ป. ลาว.

การปฏิรูปและทิศทางการศึกษาของประเทศลาว. (2563). **สารนารู้ “การศึกษาประเทศลาว.”** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2567, จาก <https://edulaos.wordpress.com/2018/09/19>.

การศึกษาลาว - นักศึกษาลาวไปศึกษาต่อต่างประเทศ. (2563). **สารนารู้ “การศึกษาประเทศลาว.”** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2567, จาก <https://edulaos.wordpress.com/2017/08/18>.

ปิ่นณวัฒน์ งามแสง. (2563). **การจัดการศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน.** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2567, จาก <http://www.ojs.mcu.ac.th>.

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของจอห์น ดิวอี้ An Analytical Study of John Dewey's Philosophy

พูนศักดิ์ กมล

Poonsak kamol

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chaiyaphum Buddhist College

อดิศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ

Adisak Tangpattamachart

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: poonsakkamol@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

จอห์น ดิวอี้ นักปรัชญาทางการศึกษาสายประสบการณ์นิยม เป็นผู้คิดค้นการเรียนรู้การศึกษาที่ช่วยสร้างให้เกิดประสบการณ์ให้แก่ชีวิต ซึ่งสิ่งที่ได้ตามมา คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์รู้จักรักษาและสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไว้ และมุ่งพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ เพื่อให้มีความเฉลียวฉลาด มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดีงามของคนรุ่นหลัง

คำสำคัญ : ปรัชญาทางการศึกษา, ประสบการณ์นิยม, สติปัญญา

Abstract

John Dewey, a pragmatic philosopher of education, pioneered an approach to learning that emphasizes the role of experience in shaping life. Through his educational philosophy, Dewey sought to create learning opportunities that provide individuals with knowledge, skills, and values essential for daily living. His ideas aimed to enable individuals to preserve and transmit the cultural heritage of society while fostering intellectual development. Dewey's philosophy encourages individuals to cultivate wisdom, maintain exemplary behavior, and serve as role models for future generations.

Keywords: The educational philosopher, The pragmatism, Intelligence

1. ความเป็นมา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่สร้างความทัดเทียมพร้อมกับความเป็นสากลแห่งสังคมโลก ดังนั้นในการเตรียมประชาชนให้มีคุณภาพ โดยการจัดการศึกษาของชาตินั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงระบบทั้งสามนี้ การจัดการศึกษาของชาติก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ละสังคมจะมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน เพราะระบบทั้งสามไม่เหมือนกัน แนวความคิดหรือความเชื่อในการจัดการศึกษาก็คือ ปรัชญาการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาจะยึดแนวทางในการจัดการศึกษาหรือปรัชญาของการศึกษาต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของสังคมและสถานการณ์ทางสังคมในแต่ละยุคสมัย

ปรัชญาการศึกษา หมายถึงระบบความเชื่อ แนวคิด ที่แสดงออกมาในรูปของอุดมการณ์ เป็นความเจริญงอกงาม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศ ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาเพราะเป็นพื้นฐานของความรู้ความเชื่อพื้นฐานที่ใช้เป็นหลักการและแนวคิดในการกำเนิดการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและตามความต้องการของบริบทสังคม ชุมชน ความต้องการของผู้ศึกษาที่พยายามวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาข้อมูลบทเดิมของตน พิจารณาจุดยืนนั้นว่ามันคงเพียงพอหรือไม่ ขณะเดียวกันก็พยายามแก้ปัญหาให้ชัดเจน เพราะปรัชญานั้นไม่อาจตอบปัญหาได้แต่ช่วยทำให้ปัญหานั้นกระจ่างชัดขึ้น และอีกประเด็นที่ปรัชญาพยายามคือช่วยแก้ไขปัญหากำหนดด้วยการสร้างค่านิยมที่มีเหตุผล

ความเชื่อ ความศรัทธาที่ดั่งามของสังคมมักจะถูกปลูกฝังให้กับคนรุ่นหลังของสังคมแบบรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นปรัชญาการศึกษาเป็นการนำเอาปรัชญาทั่วไปมาประยุกต์เพื่อนำไปจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล พัฒนาสังคมชุมชนให้เกิดความสงบสุขอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ละปรัชญาจะมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน การนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา จะต้องพิจารณาว่าแนวทางใด จึงจะดีที่สุด ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ปรัชญาการศึกษาลัทธิหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับประเทศหนึ่ง เพราะเป็นประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันต้องใช้ลัทธิการศึกษาอีกลัทธิหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยได้นำเอาปรัชญาการศึกษานั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เป็นต้น

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะนักจิตวิทยา นักปรัชญาทางการศึกษาและนักปฏิรูปการศึกษาชาวอเมริกัน ผู้ที่มีความคิด มีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงในสหรัฐอเมริกาและทั่วโลกที่สำคัญคนหนึ่งและมีผลงานมากมาย

2. ชีวิตประวัติของจอห์น ดิวอี้

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เขาเกิดเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 1859 (พ.ศ.2402) ก่อนสงครามกลางเมืองเล็กน้อย ในเมืองเบอร์ลิงตัน (Burlington) รัฐเวอร์มอนต์ (Vermont) ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ซึ่งพ่อของเขามีร้านขายของชำอยู่ เขาเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยเวอร์มอนต์ และจบการศึกษาในปี 1879 (พ.ศ.2422) ด้วยผลการเรียนที่ดีเยี่ยมด้านปรัชญา หลังจากใช้เวลาช่วงหนึ่งได้ไปสอนหนังสือในโรงเรียนมัธยมที่เมืองออยล์ (Oil

City) รัฐเพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) แล้ว เขาก็ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยจอห์น ฮ็อปกินส์ (John's Hopkins) จนได้รับปริญญาเอกในปี 1884 (พ.ศ.2427) หลังจบการศึกษา เขาเข้ารับตำแหน่งอาจารย์ผู้สอนที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan) ในช่วงอายุ 30 กลาง ๆ เขาได้ย้ายไปเป็นหัวหน้าภาคปรัชญา จิตวิทยา และศิลปะการสอน ที่ตั้งขึ้นใหม่ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก มหาวิทยาลัยแห่งนี้ “ดูจะเป็นศูนย์กลางที่มีอนาคต สำหรับการวิจัยด้านการศึกษามากกว่าเป็นที ๆ เริ่มต้นการพัฒนาความคิดใหม่ ๆ กันจริง ๆ ที่นี่เองที่ ดิวอี้ ได้จัดตั้งโรงเรียนทดลองที่มีชื่อเสียงของเขาภายในมหาวิทยาลัยชิคาโกในปี 1896 (พ.ศ.2439) ซึ่งเป็นที่ซึ่งเขาสามารถทำตามความเชื่อด้านศิลปะการสอนของเขาจริง ๆ ซึ่งเป็นเนื้อหาสำหรับงานหลักชิ้นแรกด้านการศึกษของเขา ในปี 1899 (พ.ศ.2442) คือ “การเล่าเรียนในโรงเรียนและสังคม” ต่อมาโดยเหตุที่มีข้อขัดแย้งบางอย่างกับการบริหารของมหาวิทยาลัย เขาจึงลาออกจากมหาวิทยาลัย และจากไปในปี 1904 (พ.ศ.2447) กระทั่งเสียชีวิตในวัย 93 เขาเป็นอาจารย์ผู้สอนด้านปรัชญาทั้งที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และวิทยาลัยครูของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย จอห์น ดิวอี้ เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะ “นักปรัชญาลัทธิปฏิบัตินิยม” (Pragmatism) หรือปรัชญาทางการศึกษาเรียกว่า “ปรัชญาการศึกษาลัทธิพัฒนานิยม” (Progressivism) ซึ่งมุ่งเน้นความสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ และพยายามอย่างยิ่งที่จะเชื่อมโยงความคิดทางปรัชญา และความคิดทางการศึกษาเข้าด้วยกันเขาพยายามเผยแพร่ความคิดเรื่องการศึกษาแบบพัฒนานิยม จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ดิวอี้ ยังเป็นนักจิตวิทยา และนักปฏิรูปการศึกษาชาวอเมริกัน ผู้ที่ความคิดของเขามีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงในสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก เขาพร้อมกับ Charles Sanders Peirce และ William James ต่างก็ได้รับการยอมรับในฐานะผู้ก่อตั้งภาควิชาด้านปรัชญาแบบเน้นผลลัพธ์ (pragmatism) เขาเป็นที่รู้จักในฐานะบิดาแห่งจิตวิทยาที่ใช้งานได้ด้วย (functional psychology) เขาเป็นผู้แทนคนสำคัญของขบวนการแบบก้าวหน้าสำหรับการเล่าเรียนในโรงเรียนในสหรัฐอเมริกาในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีด้านการศึกษของเขาปรากฏในหนังสือของเขาจำนวนหลายเล่ม เป็นต้นว่า หลักความเชื่อด้านศิลปะการสอนของข้าพเจ้า (My Pedagogic Creed) การเล่าเรียนในโรงเรียนและสังคม (The School and Society) และประชาธิปไตยและการศึกษา (Democracy and Education) ดิวอี้ยังได้ใช้อีกชื่อหนึ่งว่าเป็น “บิดาแห่งการศึกษาแผนใหม่ของอเมริกา” และเขาเป็นผู้เลื่อมใสในประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง โดยถือว่าประชาธิปไตยนั้นเป็นคุณค่า พื้นฐานของจริยธรรม (Primary ethical value) จึงพยายามอย่างยิ่งที่จะวางหลักการปฏิบัติงานต่าง ๆ แบบประชาธิปไตยพร้อม ๆ กับการส่งเสริมให้มีเสรีภาพทางวิชาการ และพยายามให้มีผลต่อการ ปฏิรูปทางด้านการเมืองด้วย ดิวอี้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2495 ณ เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมอายุได้ 93 ปี

3. ธรรมชาติของมนุษย์

จอห์น ดิวอี้ เชื่อว่า ธรรมชาติของคน คือการต่อสู้ เพื่อที่จะคงมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ความรู้สึกเป็นแนวทางที่จะให้อินทรีย์ในร่างกาย มีกิจกรรมที่เหมาะสม และเชื่อว่าระบบร่างกายจะเกี่ยวข้อง กับ จิตวิทยาของมนุษย์ การเรียนรู้ การคิดเป็นสิ่งสำคัญที่จะปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีความเชื่อในเรื่องของการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตของมนุษย์ เขาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ต้องมีเหตุผล และสาเหตุ และ

เมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบอินทรีย์ จึงทำให้อินทรีย์มีพฤติกรรมตอบสนอง คนกลุ่มนี้จึงสนใจเรื่องพฤติกรรม การวางเงื่อนไข (Conditioning) จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรม แต่ พฤติกรรมของมนุษย์ก็สามารถเปลี่ยนได้ พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดได้จากการเรียนรู้มากกว่าจะเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

ดิวอ ได้นิยามว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ (Natural Transactions) ธรรมชาติตามนิยามของ ดิวอ จึงมี 3 อย่าง คือ

1. วัตถุทางกายภาพ เช่น ก้อนหิน ดวงดาว น้ำ
2. สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย (Psycho Physical) เช่น พืช และสัตว์
3. สิ่งที่มีจิตใจ ได้แก่ มนุษย์ รวมถึงประสบการณ์ของมนุษย์

จากการแบ่งข้างต้น พบว่ามนุษย์ พืช และสัตว์ รวมถึงวัตถุทางกายภาพ เป็นธรรมชาติเช่นเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างระหว่างกาย กับ จิต, ตัวรู้ และวัตถุ (Subject and Object) โดยที่ลักษณะสำคัญของมนุษย์ มี 5 ประการ คือ

1. มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเครื่องมือเพื่อวัดความจริง หรือ จัดเป็นพลังงาน (Being) ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่มิแทรกอยู่ทั่วไป
2. ทุกสิ่งมีความไม่แน่นอน (Contingency) โลกเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว
3. ไม่มีความจริงเชิงอภิปรัชญา (Transcendental Being) ทุกอย่างถูกรวมอยู่ในขอบข่ายปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ (Natural Phenomena)
4. มีขอบเขตไม่จำกัด เปิดกว้าง สำหรับรองรับสิ่งใหม่ ๆ
5. สรรพสิ่งไม่มีจุดหมายที่ตายตัว ไม่มีสาเหตุสุดท้าย ไม่มีสาเหตุประสิทธิภาพหรือสาเหตุทางจักรกล ซึ่งหมายถึงเงื่อนไขของสิ่งภายนอก ที่มีส่วนผลักดันให้สรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็ต้องขึ้นอยู่กับสรรพสิ่งนั้น ๆ ด้วยว่าจะมีปฏิกริยา (Interact) ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร

จุดมุ่งหมายของมนุษย์จะมีลักษณะ “จุดหมายทุกอันเป็นจุดหมายที่มนุษย์ตั้งใจไว้” กล่าวคือจุดหมาย ไม่ใช่จุดหมายอุดมคติตามแนวคิดของกรีก จุดหมายของ ดิวอ จึงมีลักษณะไม่ตายตัว สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ และเป็นผลจากการไตร่ตรอง (Reflection) เขากล่าวว่ามนุษย์เท่านั้นที่จะใช้เงื่อนไขจากวัตถุ (Matter) ไปสู่จุดหมายโดยไม่ใช้วิธีการ (Means) ซึ่งหากคิดเช่นนี้ถือว่าการหลอกลวงตนเอง กล่าวคือมนุษย์ต้องยอมรับการปฏิบัติของจิตด้วย

4. ปรัชญาทางการศึกษาของจอห์น ดิวอ

จอห์น ดิวอ เห็นว่าการศึกษาคควรช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ชีวิตซึ่ง ดิวอ อธิบายเพิ่มเติมว่าการศึกษานั้นคือชีวิต, การสร้างประสบการณ์แก่ชีวิต, เป็นกระบวนการทางสังคม, ปัจเจกบุคคลทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ในขณะที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้เรียนรู้ทางการศึกษาจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ ก็ด้วยการลงมือกระทำเท่านั้น ซึ่งหมายถึงวิธีการเรียนการสอนโดยถือว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยการลงมือทำ (Learning by doing) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจด้วยตัวเอง ซึ่งผิดกับของเดิมซึ่งการเรียนรู้ที่นักศึกษาในสมัยนั้นยังมีความเชื่อในทฤษฎีการศึกษาแบบ

“ลัทธิอัตตาธิปไตย”(Authoritarianism) ซึ่งการจัดการศึกษาจะเข้มงวด กวดขัน บทเรียน โดยส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการท่องจำ วิชาการศึกษาจึงใช้ไม่ได้กับวิถีในชีวิตจริง

ปรัชญาประสบการณ์นิยมจะมีแนวคิดเกี่ยวกับโลกและจักรวาล ว่าเป็น“โลกแห่งประสบการณ์”(The World of Experience) และมีแนวคิดที่ความรู้ที่แท้จริงคือ “สิ่งที่นำมาปฏิบัติในชีวิตอย่างได้ผล”(Truth as what works) แนวคิดเกี่ยวกับความดีหรือจริยธรรมของนักปรัชญากลุ่มประสบการณ์นิยมก็คือ “จริยธรรมเป็นการกระทำที่สังคมส่วนรวมเห็นชอบ และยอมรับว่าถูกต้อง” แนวคิดเกี่ยวกับความงาม หรือสุนทรียภาพ คือ “สุนทรียะ ซึ่งเป็นไปตามค่านิยมของคนส่วนมาก” นักปรัชญาคนสำคัญมีหลายคน ซึ่งได้แนวคิดมาจากลัทธิประจักษ์วาท (Empericism) ของอังกฤษ และเมื่อนำแนวคิดไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา จึงมีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามนักปรัชญา ดังนี้

1. William James เรียกปรัชญานี้ว่า Pragmatism
2. Charles Pierce เรียกปรัชญานี้ว่า Instrumentalism
3. John Dewey เรียกปรัชญานี้ว่า Experimentalism

ดิวอี้ เป็นศัตรุตัวกลางของระบบการศึกษาแบบเก่า ซึ่งเขาใส่ใจตรงที่ว่าความสำคัญของเนื้อหาวิชาที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาแบบเก่าที่เขาเติบโตมาเป็นระบบที่ติดอยู่กับสิ่งที่มาตั้งแต่ต้นกับเนื้อหาวิชาเป็นวิธีการที่ใช้อ่านจบเบ็ดเสร็จ โดยเด็กเป็นผู้ถูกกระทำและรับอย่างเดียว และ จินตนาการของนักการศึกษาที่ไม่ได้มีความคิดเกินไปกว่าสภาพแวดล้อมที่ไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ยืดหยุ่นของเนื้อหาวิชา แถมยังเอามาผนึกรวมเข้าด้วยกันทั้งหมดจากแหล่งทั้งหลายจากประสบการณ์ของนักเรียนที่อยู่ห่างไกลกัน กล่าวคือระบบเก่าเป็นการศึกษาที่เน้นการยอมนาน การขยับเขยื้อนไม่ได้ การถูกกระทำและการพึ่งพา บทบาทหลักของนักเรียนคือ การฟังอย่างเดียว ดิวอี้เชื่อว่าระบบโรงเรียนแบบนี้จำเป็นต้องปฏิรูปทั้งหมดเพื่อความจำเป็นในการเติบโตของสังคมสหรัฐอเมริกาที่กำลังแปรรูปไปโดย“อุตสาหกรรมที่ไม่เคยมีมาก่อน การอพยพ การเติบโตอย่างรวดเร็วของประชากร และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมอย่างรุนแรง”ดิวอี้ ได้เสนอผลงานที่เป็นด้านลบมาก ๆ 3 อย่างของระบบการศึกษาแบบเก่าลงในหนังสือ“เด็กกับหลักสูตร”(The Child and Curriculum) โดยประการแรกบอกว่า การขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับสิ่งที่เด็กเห็น รู้สึก และรัก ทำให้เนื้อหาเป็นแบบทางการกับสัญลักษณ์เท่านั้น ประการที่สอง เป็นการขาดแรงบันดาลใจเนื่องจากเนื้อหาวิชานั้นห่างไกลเหลือเกินจากชีวิตประจำวันของเด็ก และประการที่สาม การเสนอเนื้อหาวิชาในแบบสำเร็จรูปจากภายนอก ทำให้ขาดคุณภาพไปเมื่อการสอนไปถึงเด็ก ระบบการศึกษาที่ ดิวอี้ เสนอเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมาในฐานะการศึกษาแบบก้าวหน้าซึ่งมีจุดเด่นตามลักษณะต่อไปนี้

1. เน้นการเรียนรู้โดยการทำความเข้าใจที่จับต้องได้ การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์
2. หลักสูตรที่มีการบูรณาการโดยมุ่งด้านแก่นสาร
3. เน้นมากเรื่องการแก้ปัญหาและการคิดแบบวิเคราะห์
4. การทำงานแบบกลุ่มและพัฒนาทักษะด้านสังคม
5. ความเข้าใจและการปฏิบัติเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ แตกต่างจากความรู้แบบท่องจำ
6. โครงการเรียนรู้แบบทำงานร่วมกันและแบบร่วมมือกัน

7. การศึกษาสำหรับความรับผิดชอบด้านสังคมและประชาธิปไตย
8. การบูรณาการบริการชุมชนและโครงการเรียนรู้บริการเข้าไปในหลักสูตรประจำวัน
9. การเลือกเนื้อหาสาระโดยการมองไปที่การถามว่า ทักษะอะไรจำเป็นสำหรับสังคมในอนาคต
10. ไม่นับตำราเรียน แต่ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
11. เน้นการเรียนรู้ชีวิตและทักษะทางสังคม
12. การประเมินผลโดยประเมินโครงการและผลผลิตของเด็ก

ดิฉัน เน้นการศึกษาแบบเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ทำระบบการศึกษาที่มีเด็กเป็นศูนย์กลางมากขึ้น นักเรียนในระบบใหม่กำลัง“เรียนรู้โดยการทำ”แทน“การเรียนรู้โดยการฟัง”ครูไม่ใช่ผู้กำกับห้องเรียนอย่างมีสิทธิอำนาจแบบระบบเก่า แต่บทบาทหลักของครูคือเลือก“สิ่งกระตุ้นที่เหมาะสมสำหรับสัญญาณและแรงกระตุ้นที่จำเป็น และต้องให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ

แนวคิดของดิฉัน นักปรัชญาการศึกษากลุ่มประสบการณ์นิยมที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษานี้จึงประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถานที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ต่อเนื่องเป็นสังคมย่อย ที่จำลองจากสังคมใหญ่ เพื่อให้ประสบการณ์ในโรงเรียนสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ความรู้ที่ได้จากโรงเรียน คือ สิ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

- 1) หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์
- 2) เน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคม ไม่นับเนื้อหาสาระ
- 3) เน้นกระบวนการเรียนรู้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่

- 1) การเน้นการเรียนรู้โดยวิธีแก้ปัญหา (Problem Solving) และอาศัยประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนได้จัดให้

- 2) การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) คำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของผู้เรียน

- 3) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ในขณะที่นำความรู้ไปใช้ (Learning while using knowledge) เช่น ให้ทำโครงการหรือกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาคำตอบใหม่

4. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม คือ โรงเรียนต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นจริงเหมือนในสังคมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางศีลธรรม จรรยาและแบบอย่างความประพฤติที่ดีงามที่สังคมยอมรับ

ปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้ ในสายประสบการณ์นิยม หรือพิพัฒนาการนิยม(Progressivism) จึงมีความหมายถึงความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดอยู่กับที่ ปรัชญาการศึกษานี้จึงมีชื่อเรียกได้เป็นหลาย ๆ อย่าง ตัวอย่างเช่น พิพัฒน์นิยม, พิพัฒนาการนิยม, อุปกรณ์นิยม(Instrumentalism), ประสบการณ์นิยม (Experimentalism), ปรัชญาการศึกษาที่เป็นปรัชญาการศึกษาที่แพร่หลาย และเป็นสิ่งที่กล่าวถึงของคนทั่วโลกมากที่สุดก็คือ ลัทธิดิวอี้ ที่เขาพยายามชี้ให้เห็นว่าการศึกษาแบบเก่า (Traditional) หรือแบบอนุรักษ

(Conservative) มีข้อดี และข้อเสียอย่างไร และการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressive) มีลักษณะเด่นอย่างไรบ้าง ดิวอี้ มีความเห็นว่าการศึกษาที่ถูกต้องไม่ได้ขึ้นอยู่กับแบบเก่าหรือแบบก้าวหน้าเพียงระบบใดระบบหนึ่งปรัชญาของ ดิวอี้เป็นปรัชญาที่สะท้อนออกมาเด่นชัดในเรื่องการศึกษาที่ยกย่องประสบการณ์ทั้งปวงที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เป็นจริง

เพราะทฤษฎีการศึกษาปรัชญาพัฒนาการนิยมซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “หนทางก้าวหน้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม” (Progressive Road to Culture) จึงมีหลักการสำคัญ 6 ประการคือ

1. การศึกษาคือชีวิตไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อการดำเนินชีวิต
2. การศึกษาควรจะทำให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา มีความสำคัญมากกว่าการเรียนรู้โดยวิธีท่องจำ

3. เนื้อหาบทบาทของครูควรจะเป็นที่ปรึกษา ไม่ใช่ผู้บังคับหรือออกคำสั่ง

4. โรงเรียนควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือมากกว่าการแข่งขันวิถีชีวิตและค่านิยมประชาธิปไตย

ดังนั้นปรัชญาประสบการณ์นิยม จึงควรจัดประสบการณ์ให้ได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รู้จักรักษา และสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไว้

5. ลักษณะการคิดที่เกิดจากการแก้ปัญหา

ดิวอี้ กล่าวว่า “การคิดเกิดขึ้นได้จากการคิดเสริมสร้างด้วยประสบการณ์เดิมเชื่อมกับประสบการณ์ใหม่ที่ถูกค้นพบด้วยการปฏิบัติ” ดังนั้นในการคิดเสริมสร้างด้วยประสบการณ์แบบแก้ปัญหาจึงเป็นการนำเอากระบวนการคิดวิเคราะห์มาใช้เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ดิวอี้ เป็นผู้คิดวิธีสอนแก้ปัญหาโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้ฝึกฝนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็น ขั้นตอน และใช้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันเป็นฐาน นำเอาความรู้ และประสบการณ์เดิมมาใช้คิดวิเคราะห์โดยมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการพิจารณาตัดสินอย่างสมเหตุสมผล เพื่อปรับปรุงตนเองให้อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและสังคม ในวิธีจัดกิจกรรมแบบนี้จะมีลักษณะสำคัญตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตระหนักในเรื่องของปัญหา (การจูนงสงสัย)
2. การคาดการณ์ว่าอะไรที่เป็นเหตุแห่งความสงสัย (ไม่เข้าใจ)
3. การสำรวจตรวจสอบอย่างรอบคอบ (การค้นคว้า การวิเคราะห์ การสังเกต การสำรวจ)
4. การตั้งและขยายสมมติฐาน (รวบรวมข้อมูลเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหา)
5. ตรวจสอบหรือทดลองหาสมมติฐานเป็นจริง

นอกจากนี้ปรัชญาแนวคิดทฤษฎีของดิวอี้ ยังมองว่าการศึกษา คือ ประสบการณ์แห่งชีวิต ประสบการณ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การรับรู้ การคิด การจำ การนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น กิจกรรมวิทยาศาสตร์จัดในลักษณะเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ มากกว่าการได้มาซึ่งความรู้ เป็นกิจกรรมภายใต้บริบทที่เข้าใจในสถานการณ์มากกว่าเข้าใจในเนื้อหาวิชา ดังนั้นการสอนจึงเป็นกระบวนการส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ และเป็นความรู้ที่เกิดจากการใช้กระบวนการคิด กระบวนการสร้างด้วยกิจกรรมการค้นคว้าค้นพบด้วยตนเองจากการปฏิบัติกิจกรรมวิทยาศาสตร์ เช่น ถ้าหากเป็นบทบาทของเด็ก เด็กก็จะมีปฏิสัมพันธ์

มีส่วนร่วมในการคิดการปฏิบัติ การกำหนดปัญหาและใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ (Problem - based learning) การซักถาม การตอบคำถามจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน และบทบาทของครูจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือชี้แนะอำนวยความสะดวก ใช้สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศรอบ ๆ ตัวเป็นสื่อ เพิ่มประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรม อาจกล่าวได้ว่าการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็ก ที่ครูจะเป็นผู้ให้โอกาสและศึกษาว่าประสบการณ์ในชีวิตปัจจุบันของเด็ก ปัญหาที่พบ ความต้องการ และความพร้อมในด้านต่าง ๆ จะนำมากำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร และครูต้องวางแผนการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า เมื่อมีการจัดกิจกรรม ครูจะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ ช่วยเหลือ ดูแลทิศทางและขอบเขตของเป้าหมายด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การเผชิญและแก้ปัญหาของเด็กร่วมกัน

ดิอู๋ กล่าวว่า “การจัดประสบการณ์วิทยาศาสตร์เป็นการฝึกให้เด็กคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์” วิธีการจัดประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากความตระหนัก ความมุ่งมั่นสงสัยใคร่รู้ในสิ่งที่เกิดหรือในปัญหานั้น ๆ อาจมีการคาดคะเนเหตุการณ์หรือว่าคาดการณ์ถึงสาเหตุที่ปฏิบัติให้เกิดสิ่งหรือเหตุการณ์เหล่านั้น ความสงสัย ความไม่เข้าใจ และความอยากรู้อยากเห็นเกิดจากการสังเกต การสำรวจ ตรวจสอบ การค้นหา และวิเคราะห์ การปฏิบัติการ

ในขั้นนี้ควรให้เด็กปฏิบัติอย่างรอบคอบ ตั้งสมมติฐาน และหาข้อมูลสนับสนุนแนวทางการแก้ปัญหา และนำไปสู่การสรุปหรือทดลองว่าสมมติฐานนั้นเป็นจริง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของ ดิอู๋ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สังเกต พบปัญหา กำหนดปัญหา
2. สำรวจ ตั้งปัญหา หรือคำถามจากความสงสัยใคร่รู้
3. ทดลอง หาคำตอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์
4. เก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลและนำเสนอข้อมูลให้ผู้ฟัง

การจัดประสบการณ์วิทยาศาสตร์ตามขั้นตอนดังกล่าว เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้คำถาม ตอบคำถาม กระตุ้นความสนใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ ด้วยวิธีการสังเกต โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสืบค้นเพื่อเก็บข้อมูล การทดลองเพื่อหาคำตอบความจริง การวิเคราะห์ และสรุปผลตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีการเชื่อมโยงความรู้ สิ่งของ สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ นับได้ว่าเป็นการส่งเสริมการคิดจากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า และแสดงความคิดผ่านสื่อด้วยผลงาน และพฤติกรรมความคิดแบบต่าง ๆ

6. บทสรุป

จอห์น ดิอู๋ นักจิตวิทยา นักปรัชญาทางการศึกษา และนักปฏิรูปการศึกษาชาวอเมริกันได้วางหลักการปฏิบัติงานต่าง ๆ แบบประชาธิปไตยพร้อม ๆ กับการส่งเสริมให้มีเสรีภาพทางการศึกษา ทางวิชาการ ปรัชญาการศึกษาของเขาคือ แนวความคิด หลักการ และกฎเกณฑ์ ในการกำหนดแนวทางในการจัด

การศึกษา ซึ่งนักการศึกษาทั่วโลกต่างได้ยึดเป็นหลักในการดำเนินการทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ปรัชญาการศึกษาของเขายังพยายามทำการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา ทำให้สามารถมองเห็นปัญหาของการศึกษาได้อย่างชัดเจน ปรัชญาการศึกษาของ ดิวอี้ จึงเปรียบเหมือนเข็มทิศนำทางให้นักการศึกษาได้ดำเนินการทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสมเหตุสมผล

บรรณานุกรม

- เฉลิม มลิลิต นิติเชตต์ปรีชา. (2559). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภวิศา พงษ์เล็ก. (2560). **หลักการและปรัชญาการศึกษา**. เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักการและปรัชญาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย. (2560). **การจัดการการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิงห์ทอง บัวชุม. (2556). **เจาะกระแสวิชาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัท เดอะเบสท์ เซ็นเตอร์ อินเตอร์ กรุ๊ป จำกัด.

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับอนัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท An Analysis of the Concept of Anatta in Theravada Buddhism

ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน

Natthapong Malison

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University

พระภาคภูมิ ชยานนโท

Phraphakpoom Jayanando

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: nuthapong.malison@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอนัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดอนัตตาในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาพบว่า แนวคิด “อนัตตา” เป็นหลักคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนาเถรวาท โดยอนัตตาสื่อถึงความไม่มีตัวตนถาวรของสรรพสิ่งทุกชนิด แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานที่ชี้ให้เห็นถึงธรรมชาติที่แท้จริงของโลก ซึ่งประกอบด้วยอนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และทุกขัง (ความเป็นทุกข์) ร่วมกับอนัตตา เป็นไตรลักษณ์ ซึ่งการเข้าใจถึงความเป็นอนัตตา จะนำไปสู่การปล่อยวางจากการยึดมั่นในตัวตนหรือสิ่งต่าง ๆ อันเป็นการขจัดความทุกข์ และนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีสติสัมปชัญญะและเป็นอิสระจากความกังวลในการพัฒนาปัญญา เพื่อหลุดพ้นจากสังสารวัฏและนำไปสู่ความสงบสุขที่แท้จริง

คำสำคัญ : อัตตา, อนัตตา, พุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article aims to achieve three objectives: (1) to study the concept of *atta* (self) in Theravada Buddhism, (2) to examine the concept of *anatta* (non-self) in Theravada Buddhism, and (3) to analyze the application of the concept of *anatta* in daily life. The

study reveals that the concept of *anatta* is a fundamental teaching in Theravada Buddhism. *Anatta* refers to the absence of a permanent self in all phenomena, highlighting the true nature of the world, which is characterized by *anicca* (impermanence), *dukkha* (suffering), and *anatta* (non-self), collectively known as the Three Marks of Existence (*Tilakkhana*). Understanding *anatta* fosters detachment from clinging to the self or external objects, thereby alleviating suffering. This understanding promotes mindful living, intellectual development, and liberation from *samsara* (the cycle of rebirth), ultimately leading to true inner peace.

Keywords: Atta, Anatta, Theravada Buddhism

1. บทนำ

หลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนาเถรวาท สอนว่าสรรพสิ่งไม่ใช่ตัวตนถาวรหรือนัตตา ซึ่งมาจากอัตตาหรือความมีตัวตนในแก่นสารของสรรพสิ่ง แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญของการสอนพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะในเรื่องของหลักอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักอนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และหลักทุกขัง (ความทุกข์) ทั้งสามลักษณะนี้รวมกันเป็น “ไตรลักษณ์” ที่สรุปถึงหลักการพื้นฐานของธรรมชาติและสรรพสิ่งในโลก ผ่านมุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ว่าด้วย ทุกสรรพสิ่งในโลกล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีใครหรือสิ่งใดคงที่ถาวร จึงเป็นเครื่องยืนยันถึงความถูกต้องที่แท้จริงของการหลุดพ้นจากความทุกข์ในชีวิตประจำวัน เช่น สรรพสิ่งทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ที่เป็นไปได้อย่างนั้นเพราะกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สืบเนื่องและอาศัยต่อกันไป จึงเกิดขึ้นหรือเป็นไปได้ และถ้าสิ่งทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ความหลุดพ้นจึงมีขึ้นได้ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) 2530 : 72) การทำความเข้าใจในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนหรือนัตตาเป็นการให้อิสระจากตัวตนหรืออัตตา คือ ตัวเองเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในสิ่งต่างๆ รอบตัวและในตัว ซึ่งเป็นการขจัดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนหรืออัตตา ความจริงของสรรพสิ่งไม่คงอยู่ในสภาพเดิม และเมื่อบุคคลยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งเหล่านี้ ย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ การตระหนักรู้และเข้าใจนั้นเปิดโอกาสให้เราใช้ชีวิตที่มีสติปัญญาอย่างสมบูรณ์กับการไม่ยึดติดในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แม้แต่ตัวตนของเราเอง ทำให้เรามีอิสรภาพทางใจ ไม่ถูกกักขังในความต้องการหรือความกลัวจากสิ่งนั้นๆ การมีตัวตนหรือไม่ตัวตน ขึ้นอยู่กับมุมมองของบุคคลที่มีต่อสรรพสิ่ง ดังการตอบคำถามเมื่อครั้งพุทธกาลในโมคคัลลานสูตร ว่า วัจนโคตรปริพาชกถามคำถามพระโมคคัลลานะด้วยเรื่องทิวาฐิ ถามว่า โลกเที่ยงหรือ โลกไม่เที่ยงหรือ โลกมีที่ที่สุดหรือ โลกไม่มีที่ที่สุดหรือ ชีพก็อันนั้นหรือ ชีพเป็นอื่น สรีระก็เป็นอื่นหรือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกหรือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เกิดอีกหรือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีหรือ เมื่อได้คำตอบแล้ว จึงไปทูลถามคำถามเดียวกันกับพระผู้มีพระภาค ทรงตรัสว่า เหตุ ปัจจัยให้พวกปริพาชก เมื่อถูกถามอย่างนั้นแล้ว พยากรณ์ว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่ที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่ที่สุดบ้าง ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอย่างอื่น สรีระก็เป็นอย่างอื่นบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีบ้าง สัตว์

เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาได้บ้าง เพราะพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นย่อมเห็นตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เหตุ บังคับให้พระโคตมผู้เจริญ เมื่อถูกทูลถามอย่างนั้นแล้ว ไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอย่างอื่น สรีระก็เป็นอย่างอื่นบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาได้ก็ดี เพราะพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมทรงพิจารณาเห็นตา หู จมูก ปาก ลิ้น กาย ใจ ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรานั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา ทั้งพระโมคคัลลานะและพระผู้มีพระภาคทั้งสองท่านตอบเหมือนกัน วัจจนโคตรปริพาชกสรรเสริญว่า น่าอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในข้อที่อรรถกับอรรถ พญานะกับพญานะของศาสดากับสาวกเทียบกันได้ สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนกันในบทที่สำคัญ วัจจนโคตรปริพาชกชื่นชมที่คำตอบเหมือนกัน (ส.สพ. (ไทย) 18/788-793/391-394) หลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท เปิดโลกทัศน์และแนวทางการปฏิบัติตาม ที่ว่าด้วยเรื่องของอนัตตา การมีตัวตนที่ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น พิจารณาความเชื่อมโยงในปัญหาของสรรพสิ่ง ไม่ได้หมายความว่า ปฏิเสธการมีอยู่ของตัวเราหรือโลก แต่เป็นการตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงและการไม่มีตัวตนถาวรที่เราควรยึดติด เป็นการช่วยลดทอน ความเครียด ความคาดหวัง และความกดดัน ที่มากเกินไป ซึ่งเป็นปัญหาที่มักพบในการดำเนินชีวิตของคนในยุคสมัยนี้ ที่มีแต่ความเร่งรีบและการแข่งขันกันสูง เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของผลประกอบการทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

การมองโลกในแง่ที่ว่า ไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา และนั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เป็นมุมมองในความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องหรืออนัตตา ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดที่เชื่อว่า ตัวตนมีแก่นสารถาวรหรืออัตตา การตีความและการนำไปใช้ ไม่เพียงแต่จะต้องทำความเข้าใจในโลก ธรรมชาติ และมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกให้ถ่องแท้และรอบด้านเท่านั้น แต่เป็นการเริ่มต้นที่เข้าใจความเป็นปกติของตัวเราก่อนว่า ปกติแล้วเราเป็นเช่นไร มีอัตตาหรือไม่มีอัตตา มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน วัตถุ และความต้องการที่มันครอบคลุมไปทั้งจิตใจหรือไม่อย่างไร อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงของผู้ศึกษาและปฏิบัติ ถือเป็นการสิ้นสุดแห่งตัวตนและความทุกข์ ซึ่งจะเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท (ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา 2557 : ง) และยังเสริมสร้างความเข้าใจที่ปราศจากการยึดมั่นในตัวตนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างผิดๆ

2. อัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท

ในปรัชญาอินเดียโบราณ เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีการยึดถือว่าอัตตา (อาตมัน) เป็นแก่นแท้หรือดวงวิญญาณถาวรที่ดำรงอยู่ตลอดไปแม้หลังความตาย และเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ ดังพระพุทธพจน์ในพรหมชาลสูตร ว่า สมณพราหมณ์พวกหนึ่งกำหนดชั้นส่วนอดีต มีความเห็นไปตามชั้นส่วนอดีต ประการ 18 ประการ หรือ ปุพพัตถกัปปิกทิกขุ 18 ธรรมที่ละเอียด ประณีต ที่ทรงทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง คือ สัสสตทิกขุ 4 (ความเชื่อว่าอัตตาและโลกเที่ยง) เชื่อว่าโลกนี้เป็นนิรันดร์ ส่วนอัตตาและโลกไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยสรรพสัตว์เกิดดับเป็นวงจรร แต่มีความคงอยู่ที่นิรันดร์ เอกัจจสัสตทิกขุ 4 (บางสิ่งเที่ยง บางสิ่งไม่เที่ยง) เชื่อว่าเทพพรหมบางจำพวกมีชีวิตยืน

ยาวไม่สิ้นสุด แต่มีสิ่งที่ไม่เที่ยงด้วย เช่น เทพที่หลงลืมในความสุขและถูกจัดมาเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ อันตานันติกทิกฏฐิ 4 (โลกมีที่สุดหรือไม่มีที่สุด) ความเห็นเกี่ยวกับขอบเขตของโลก โดยบางคนเห็นว่าโลกมีที่สุด บางคนว่าไม่มีที่สุด หรือทั้งสองอย่างผสมกันอมราวิกเชปิกทิกฏฐิ 4 (ความเห็นที่ไม่ตายตัว) ซึ่งไม่สามารถตอบได้ว่ากุศลหรืออกุศล เป็นความเห็นแบบเลียงตอบเพราะไม่ต้องการกล่าวเท็จหรือไม่กล้าตอบตรง ๆ อธิจจสมุปปนิกทิกฏฐิ 2 (อิตตาและโลกเกิดขึ้นลอย ๆ) ก่อนหน้านี้นั้นไม่มีอยู่ แต่เดี๋ยวนี้มีตัวตนขึ้นมาแล้ว และผลจากกระบวนการคิดตรึกตรองตามภูมิปัญญาของตนเอง และสมณพราหมณ์กำหนดชั้นธรรมาสนาคต มีความเห็นตามชั้นธรรมาสนาคต บรรณานันธธรรมาสนาคตที่ตายแล้วไปไหน กล่าวคำแสดงทิกฏฐิหลายชนิดด้วยเหตุ 44 ประการ หรือ อปรินตกับปิกทิกฏฐิ 44 คือ สัตถุญญทิกฏฐิ 16 (อิตตาทหลังความตายยังคงมีสัตถุญา) การมีอยู่ของอิตตานี้อาจจะมิรูปรูปหรือไม่มีรูปรูป มีขอบเขตหรือไม่มีขอบเขต เป็นต้น อสัตถุญญทิกฏฐิ 8 (อิตตาทหลังความตายไม่มีสัตถุญา) โดยมีทั้งแบบที่มีรูปรูปหรือไม่มีรูปรูป มีขอบเขตหรือไม่มีขอบเขต เป็นต้น เนวสัตถุญญาสัตถุญญทิกฏฐิ 8 (อิตตาทที่มีสัตถุญญาก็มิใช่ ไม่มีสัตถุญญาก็มิใช่หลังความตาย) อิตตาทที่มีรูปรูปหรือไม่มีรูปรูป มีที่สุดหรือไม่มีที่สุด กังกลางว่าอิตตาทหลังความตายมิใช่ทั้งมีสัตถุญาหรือไม่มีสัตถุญา เป็นต้น อุจเจททิกฏฐิ 7 (การขาดสูญของอิตตาทหลังความตาย) อิตตาทขาดสูญโดยสิ้นเชิงเมื่อกายแตกดับ ทิกฏฐธรรมาสนนิพพานทิกฏฐิ 5 (การบรรลุนิพพานในปัจจุบัน) ตามระดับของฌานที่เข้าสู่ชั้นต่างๆ เช่น การเอบอิมในกามคุณ การเข้าฌานลำดับสูงขึ้นไปจนถึงจตุตถฌาน ซึ่งเป็นความหลุดพ้นสูงสุดในปัจจุบัน สมณพราหมณ์มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับชั้นธรรมาสนาคตและอนาคต โดยแบ่งเป็นทิกฏฐิต่างๆ รวม 62 ประการ บุคคลที่ยึดติดกับชั้นธรรมาสนาคตและอนาคต ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้สึกที่เกิดจากผัสสะ เมื่อถูกผัสสะกระทบจึงเกิดเวทนา นำไปสู่ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ และความทุกข์ต่างๆ เช่น ชรามรณะ โศกเศร้า ภัยทุกข์ที่เข้าใจการเกิดและดับของผัสสะและหาทางหลุดพ้นจากมันได้ จะมีปัญญารู้สูงกว่าสมณะและพราหมณ์เหล่านี้ บุคคลที่ถูกทิกฏฐิครอบงำจะวนเวียนอยู่ในข่ายแห่งความทุกข์ไม่หลุดพ้นจากการเวียนว่าย (ที.สี. (ไทย) 9/26-90/11-44) การปฏิเสธอิตตาทเหล่านี้เป็นความจริงที่ลึกซึ้งและเข้าถึงได้ยาก ซึ่งพระองค์ทรงทำให้แจ้งแก่บัณฑิตและสอนผู้อื่นให้รู้ตาม โดยมองว่าไม่มีตัวตนถาวรอยู่ในสรรพสิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเกิดจากการรวมตัวกันของเหตุปัจจัย และจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ไม่มีสิ่งใดที่สามารถถือเป็นตัวตนที่แท้จริงได้ การยึดถือว่าโลกหรือชีวิตมีตัวตนถาวรนั้นเป็นต้นเหตุของการหลงผิด ซึ่งนำไปสู่ความทุกข์อย่างยิ่งในชั้น 5 ของมนุษย์ (รูป เวทนา สัตถุญา สังขารและวิญญาณ) เพราะยึดมั่น จึงเป็นเรา ดังพระพุทธรพจน์ในอิตตมมสูตรว่า เมื่ออะไรมีอยู่ เพราะอาศัยอะไร เพราะยึดมั่นอะไร บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อมีรูปรูปอยู่ เพราะอาศัยรูป เพราะยึดมั่นรูป บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อเวทนามีอยู่ เพราะอาศัยเวทนา เพราะยึดมั่นเวทนา บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อสัตถุญญามีอยู่ เพราะอาศัยสัตถุญา เพราะยึดมั่นสัตถุญา บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อสังขารมีอยู่ เพราะอาศัยสังขาร เพราะยึดมั่นสังขาร บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อวิญญาณมีอยู่ เพราะอาศัยวิญญาณ เพราะยึดมั่นวิญญาณ บุคคลจึงตามเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา (ส.ช. (ไทย) 17/348/179)

อิตตา หมายถึง ตัวตน ซึ่งก็คืออะไรบางอย่างที่มีอยู่จริงเป็นนิรันดร์ไม่มีการแปรสภาพ แต่ยังเป็นจุดศูนย์กลางของการแปรสภาพ เป็นหลักอธิบายความคงเดิมของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งชีวิต มนุษย์ และโลก ปัญหา

เรื่องตัวตนนั้น บุคคลไม่ได้ให้ความสนใจ ไม่เป็นที่ยอมรับว่ามีตัวตนหนึ่งเป็นฐาน คือ การที่ทำให้เชื่อว่ามีตัวตน เมื่อคิดว่ามี “ตัวฉัน” ก็เกิดการถือตัว ว่า “นี่ของฉัน” การเหมาเอาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ทำให้เกิดการยึดมั่นที่จะให้สิ่งนั้นเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อไม่เป็นไปตามที่มุ่งหวังก็เกิดความทุกข์ ความทุกข์นี้ จึงเกิดจากการที่คนไปเข้าใจว่า “นี่เป็นของฉัน นั่นคือฉัน และนั่นคือตัวตนของฉัน ความเข้าใจนี้ เกิดขึ้นเมื่อใด ความคิดเรื่อง “ตัวฉัน” และ “ของตัวฉัน” เกิดได้ตลอดเวลา เพราะเข้าใจว่ามีตัวตน การคิด การพูด และการกระทำที่มี “ตัวฉัน” เป็นศูนย์กลางนั้น เมื่อทำแล้ว ไม่มีวันสิ้นสุด เพราะ “ตัวฉัน” จะต้องเกิดใหม่ขึ้นอีกครั้ง ตามความต้องการที่มุ่งไว้สำหรับ “ของตัวฉัน” ก่อให้เกิดความทุกข์ ดังนั้น ผู้ที่คิด พูด และกระทำการต่าง ๆ โดยมี “ตัวฉัน” จะต้องรับผลคือความทุกข์นั้น ส่วนผู้ที่ปราศจาก “ตัวฉัน” ไม่หลงใหลในการคิด การพูดและการกระทำ ไม่ต้องเกิดใหม่ เพราะไม่มีความต้องการที่มุ่งไว้สำหรับ “ของตัวฉัน” จึงไม่เกิดความทุกข์ (วิทย์ วิศทเวทย์ 2518 : 5-6) ทำแล้วปล่อยวางไปได้

3. อนัตตาในพุทธศาสนาเถรวาท

ความเป็นจริงของชีวิตในมุมมองที่ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์ (ทุกขัง) และไม่มีตัวตน (อนัตตา) แนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การเข้าใจโลกและชีวิตอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในกระบวนการหลุดพ้นจากความมีตัวตน (อัตตา) ที่ทำให้เกิดความทุกข์ ดังพระพุทธพจน์ในอนัตตลักขณสูตร ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ในลักษณะแห่งอนัตตา ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา เป็นไปเพื่ออาหาร บุคคลย่อมไม่ได้ใน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณทั้งหลายว่า จงเป็นอย่างนี้เกิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหลาย ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ไม่ควรที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตนของเรา พระผู้มีพระภาคตรัสให้พิจารณาโดยยถาภูตญาณทัสสนะ เพราะเหตุนี้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหลาย อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ทั้งหมดก็เป็นสักแต่ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหลายเท่านั้น อันเราพึงเห็นสิ่งนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตนของเรา อริยสาวกผู้ได้ฟังแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมสิ้นกำหนด เพราะสิ้นกำหนด จิตก็พ้น เมื่อจิตพ้นแล้ว ก็รู้ว่าพ้นแล้ว ทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณ์ภาชิตนี้อยู่ จิตของปัญจวัคคีย์พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น เมื่อทรงแสดงธรรมจบพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 สำเร็จเป็นพระอรหันต์ (วิมहा. (ไทย) 4/20-24/20-24) ผู้หลุดพ้นจากอัตตา (ตัวตน) ทุกข์ไม่สามารถเกิดขึ้นอีกได้ เพราะไม่มีความยึดมั่นเกิดขึ้นอีก เป็นความเห็นที่ต้องทำความเข้าใจในโทษของการมีตัวตน ดังพระพุทธพจน์ในอัคคิวัจจโคตตสูตร ว่า วัจจโคตรปริพาชกถามพระผู้มีพระภาคว่า ทรงเห็นโทษอะไรจึงไม่ทรงเข้าถึงทิฏฐิเหล่านี้โดยประการทั้งปวง พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ความเห็นเป็นที่รักขัฏฐ เป็นความเห็นอย่างกันดาร เป็นเลี่ยนหนาม เป็นความเห็นที่กวัดแกว่ง เป็นความเห็นเครื่องผูกสัตว์ไว้ เป็นไปด้วยทุกข์ ด้วยความลำบาก ด้วยความคับแค้น ด้วยความเร่าร้อน ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับสนิท เพื่อสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อ

นิพพาน เพราะเห็นโทษ จึงไม่เข้าถึงทิวภูมิโดยประการทั้งปวง พระพุทธองค์ทรงกำจัดความเห็นแล้ว เพราะเห็นแล้วว่า นี่รูป นี่ความเกิดแห่งรูป นี่ความดับแห่งรูป นี่เวทนา นี่ความเกิดแห่งเวทนา นี่ความดับแห่งเวทนา นี่สัญญา นี่ความเกิดแห่งสัญญา นี่ความดับแห่งสัญญา นี่สังขาร นี่ความเกิดแห่งสังขาร นี่ความดับแห่งสังขาร นี่วิญญาน นี่ความเกิดแห่งวิญญาน นี่ความดับแห่งวิญญาน เพราะฉะนั้น จึงทรงกล่าวว่า ทรงพ้นแล้วเพราะความสิ้นไป เพราะคลายกำหนด เพราะดับสนิท เพราะสละ เพราะปล่อย เพราะไม่ถือมั่น ซึ่งความสำคัญทั้งปวง ซึ่งความต้องการทั้งปวง ซึ่งความถือว่าเรา ว่าของเรา และความถือตัว อันนอนอยู่ในสันดานทั้งปวง เมื่อจะทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ผู้ที่พ้นแล้วไปไหน พระผู้มีพระภาคทรงให้อุปมาว่า ไฟที่ดับไป ไม่ได้ไปยังทิศไหนจากทิศนี้ แต่เพราะไฟนั้นอาศัยเชื้อ คือ หญ้าและไม้ จึงลุก เพราะเชื่อนั้นสิ้นไป และเพราะไม่มีของอื่นเป็นเชื้อ ไฟนั้นจึงถึงความดับว่าไม่มีเชื้อ ดับไปแล้ว ฉนใด บุคคลเมื่อบัญญัติว่าเป็นสัตว์ ฟังบัญญัติเพราะชั้น 5 ไฉนชั้นทั้ง 5 นั้นบุคคลละได้แล้ว มีมูลรากอันขาดแล้ว ถึงความไม่มี มีความไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา พ้นจากการนับว่าชั้นทั้ง 5 ฉนนั้น ฉะนั้น ไม่ควรที่จะกล่าวว่าเกิด ไม่ควรที่จะกล่าวว่าไม่เกิด ไม่ควรที่จะกล่าวว่าเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี ไม่ควรที่จะกล่าวว่า เกิดก็หามิได้ ไม่เกิด ก็หามิได้ (ม.ม. (ไทย) 13/244-252/188-193)

อนัตตา หมายถึง ความไม่มีตัวตน หรือ ความไม่ใช่ตน คือ การไม่มีตัวตนที่ถาวรหรือยั่งยืน อนัตตา คือ ไม่ใช่อัตตา หรือ ไม่ใช่ตัวตน มีอนัตตลักษณะ คือ ลักษณะของอนัตตา เป็นลักษณะที่ทำให้เห็นว่ามีใช่ตัวตน ได้แก่ 1) เป็นของสูญ คือ เป็นเพียงการประชุมชั่วคราวขององค์ประกอบที่เป็นส่วนย่อย ๆ ทั้งหลาย วางเปล่าจากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา หรือการสมมติว่าเป็นต่าง ๆ 2) เป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ไม่เป็นของใครจริง 3) ไม่อยู่ในอำนาจ ไม่เป็นไปตามความปรารถนา ไม่ขึ้นต่อการบังคับบัญชาของใคร ๆ 4) เป็นสภาวะธรรมอันเป็นไปตามเหตุปัจจัย ขึ้นต่อเหตุปัจจัยไม่มีอยู่โดยลำพังตัว แต่เป็นไปโดยสัมพันธ์อิงอาศัยกันอยู่กับสิ่งอื่น ๆ 5) โดยสภาวะของมันเองก็แย้งหรือค้านต่อความเป็นอัตตา มีภาวะที่ตรงข้ามกับความเป็นอัตตา (พระบรม กต ปุณฺณ 2553 : 22-23) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอธิบายธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่งที่แตกต่างจากปรัชญาและศาสนาอื่น ๆ ทั้งยุคก่อนหน้าและร่วมสมัยเดียวกัน

4. แนวคิดเรื่องตัวตน การหาตัวตน และการสร้างตัวตน

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในโลกทั้งหลายต่างก็พูดถึงเรื่อง ตัวตน ว่า การหาตัวตนให้เจอ การสร้างตัวตนให้เป็นตัวของตัวเอง และสร้างความแตกต่างของตนที่ไม่เหมือนคนอื่น การทำธุรกิจก็ต้องมีการสร้างรูปแบบแบรนด์ของตน แต่พอนึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่า “ทุกสิ่งเป็นอนัตตา” จึงทำให้เกิดความสับสนว่าการสร้างตัวตนให้ประสบความสำเร็จนั้น เป็นเหตุให้ตนหลงทาง แต่คนทั้งหลายที่ประสบความสำเร็จก็สามารถพัฒนาตนกันได้อย่างจริงจัง จึงต้องข้อสังเกต ว่า ถ้าจะตอบแบบ นักการทูต ก็จะตอบว่า ทุกวัฒนธรรมต่างมีคุณค่าในตัวเอง เราต้องเคารพให้เกียรติคุณค่าที่แตกต่างนั้น ถ้าจะตอบแบบ นักการเมือง ก็จะตอบว่า อะไรก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อความเจริญของประชาชน ประเทศชาติ และไม่ทำลายรากเหง้าของตนสามารถนำมาจัดสรรและใช้ให้ลงตัวได้ ถ้าจะตอบแบบ นักวิทยาศาสตร์ ก็จะตอบว่า ทุกสิ่งเป็นเพียงพลังงานเมื่อพลังงานรวมตัวกัน ก็เป็นอนุภาค เมื่ออนุภาครวมตัวกัน ก็เป็นธาตุ เมื่อธาตุรวมตัวกัน ก็เป็นสสารวัตถุ เมื่อสสารรวมตัวกัน ก็เป็นชีวิต เมื่อชีวิตสลายไป ก็กลับเป็นธาตุและพลังงานตามเดิม สิ่งทั้งหลายไม่ได้เป็นตนตั้งแต่

ต้น แต่เพราะการประกอบกัน จึงเกิดตัวตนใหม่ขึ้น และเพราะการประกอบกัน ด้วยสูตรและสัดส่วนที่ต่างกัน จึงเกิดลักษณะตัวตนที่แตกต่างกันขึ้นมา ครั้นตายไปแล้ว ทั้งหมดนั้นก็หายไป กลายเป็นปฐมธาตุและพลังงาน ดั้งเดิม ถ้าจะตอบแบบ นักปริยัติ ก็จะต้องบอกว่า อัตตาหรืออนัตตาขึ้นอยู่กับระดับวิวัฒนาการ ตอนที่เรามีโมหะอยู่ โมหะก็จะยึดถือสิ่งต่าง ๆ มาเป็นตน ครั้นไม่มีโมหะแล้ว ก็ปราศจากการยึดถือ เมื่อไม่ยึดถือ ก็ไม่มีอะไรเป็นตน ทุกสิ่งล้วนเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งไม่เป็นตนของใคร เรียกว่า อนัตตา ถ้าจะตอบแบบ นักปฏิบัติ ก็จะต้องบอกว่า ความจริงมีสองระดับ คือ ระดับสมมติและระดับปรมาตม ระดับสมมติเราต้องบริหาร ระดับปรมาตมเราต้องชำระให้ถึงความหมดจดพันทุกข์ ตัวตน คือ ระดับสมมติ ต้องบริหาร เช่น อัตตาหิ อัตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน อนัตตา คือ ระดับปรมาตม สัพเพ ธัมมา อนัตตาติ สิ่งทั้งปวงไม่เป็นตน ทั้งรูป จิต เจตสิก และนิพพาน ซึ่งอะไรก็ตามที่เป็นทุกข์ก็ต้องชำระออกไปจนหมด ก็พันทุกข์ ถ้าจะตอบแบบ นักปฏิเวธ ก็จะต้องบอกว่า ทั้งอัตตาและอนัตตานี้ จงทำวิราคะ (คลายกำหนด ไม่ติดพัน เป็นอิสระ) ปล่อยาวให้หมด เมื่อหมดแล้ว ก็จะเหลือแต่ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน บรมสุขอยู่ในความว่างและความอมตะอยู่อย่างนั้น ปราศจากความคิดที่จะเป็นหรือไม่เป็นอะไรอีกต่อไป ผู้ศึกษาจะหาคำตอบในรูปแบบใดก็สามารถเลือกได้ตามอัธยาศัย แต่ควรพิจารณาถึงคุณค่าระดับใดเป็นประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนที่สุด ถ้ายังเลือกที่สุดไม่ได้ ให้ดูว่าคุณค่าใดพอเหมาะพอดีกับสภาวะ ณ ขณะนี้ที่สุด และนี่ก็เป็นการเลือกแบบนักบริหาร

5. แนวคิดการออกและสลายอัตตาเพื่อเข้าสู่อนัตตา

ในคำสอนที่ว่า "สิ่งทั้งปวงไม่เป็นตน" รวมทั้งตนเองและคนอื่น ๆ เป็นการเข้าใจออกจากตัวตน เพื่อเข้าถึงอนัตตาตามที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนไว้ 1. ความรู้เป็นแค่สัญญา ไม่เพียงพอแก่การบรรลุธรรม จำไปจนตายก็ยังไม่พ้นอัตตา ต้องยกระดับสู่ความเข้าใจ เป็นขั้นต้น 2. เข้าใจว่า ธรรมชาติทั้งปวง ทั้งภายในอัตภาพนี้และในจักรวาลทั้งหมดนี้ เป็นสสารและพลังงานที่ทำปฏิริยากันไปมา ไม่เป็นอัตตา (ตัวตน) ของใครทั้งนั้น แต่ในระหว่างที่ปฏิริยาแห่งสสารและพลังงานทำหน้าที่อยู่ มีการเกิดขึ้นของความรู้สึก และความรู้สึกนั้นก็มีความรู้ที่ต่างกัน ทำให้เกิดแนวโน้มแห่งแรงปรารถนาที่แตกต่างกันไป เมื่อรู้สึกดี ก็อยากมีปฏิริยาอีก เมื่อรู้สึกไม่ดี ก็พยายามถอยหนี ซึ่งทิศทางการดึงเข้าหรือผลักออกนี้ เรียกว่า ตัณหา เป็นกลไกของธรรมชาติ แต่ในธรรมชาตินี้มีระบบบันทึกปรากฏการณ์ซ้ำไว้ เมื่อปรารถนาอย่างใดบ่อย ๆ เข้า ก็จะมีภาพทรงจำนั้นหนาแน่นขึ้น เมื่อหนาแน่นขึ้น ก็จะเกาะกันเป็นมวลพลังจำเพาะ เรียกว่า อุปาทาน (การยึดถือ) เมื่อมีการยึดถือลักษณะจำเพาะของหน่วยธรรมชาติไว้ จึงปรากฏความต่าง เสมือนเป็นบุคคล ดังนั้น ความรู้สึกเป็นตน จึงเกิดขึ้น เมื่อเกิดความรู้สึกเป็นตนจำเพาะแล้ว ครั้นไปมีปฏิริยากับธรรมชาติอื่น ๆ ก็หันเกณฑ์การยึดถือมาทำปฏิริยาต่อกัน เกิดการปรุงเพิ่มและผลักออก ตัวตนเลยถูกแต่งขึ้น แยกตัวออกเป็นอัตตาบานปลาย ตามที่นิยามกันไปทั้งหมดนี้เป็นเพียงสสารและพลังงานที่ยังคงทำหน้าที่อยู่ แต่กลไกการยึดนี้ ทำให้กระจุกตัวเป็นลักษณะเฉพาะ จึงเป็นการสร้างความรู้สึกเหมือนอัตตาขึ้น ทั้ง ๆ ที่อัตตาไม่มี มีแต่สสารและพลังงาน ดังนั้น การเข้าใจความจริงเช่นนี้ ก็ยังไม่เพียงพอแก่การบรรลุธรรม ยังเป็นเพียงภาพเข้าใจหนึ่งของจิตตามยปัญญา ต้องพัฒนาความรู้สู่ปัญญาญาณ 3. ตลอดทางแห่งปฏิริยานั้น มีความรู้ปรากฏด้วยตลอดเวลา ให้เพ่งจุดสนใจไปที่รู้เท่านั้น ไม่ใช่สนใจความรู้ที่ได้ เมื่อทำรู้ให้ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวกับปฏิริยาใด ๆ แล้วนั้น จึงเรียกว่า "สติ"

เมื่อได้สติแล้ว ก็ใช้สติชำระล้างให้หมดจดลึกซึ้ง โดยลอกสิ่งปรุงแต่งออก ซึ่งระดับความลึกซึ้งของสติ เรียก "สมาธิ" จากนั้นทำสมาธิให้ผ่องใส จนปรากฏแสงสว่างภายใน แสงจิตนี้ประณีตกว่าแสงฟอสตอน คือ อนุภาคขนาดเล็กที่สุดของสนามแม่เหล็กไฟฟ้า (คลื่นแสง) และเมื่อได้แสงจิตผ่องใสแล้ว ใช้แสงจิตส่องดูอัตตา จะประจักษ์แจ้งด้วยญาณว่า จริง ๆ แล้วไม่มีตัวตน เป็นเพียงปฏิกริยารวมศูนย์ที่สะสมทุกข์ไว้มากมาย ไม่ควรเก็บไว้ และไม่ควรสะสมอีกต่อไป 4. วิราคะ กำหนด "ปล่อยวาง" "คลายกำหนด" "สลัดคืน" ซึ่งปฏิกริยานิวเคลียร์ที่ผลิตทุกข์ในจิตนี้ จนอัตตาแตกสลายไปไม่เหลือซาก ซึ่งถ้าทำได้ก็บรรลุธรรม สำเร็จอรหัตต จึ่งเกิดเป็นอนัตต ญาณแจ่มแจ้งในสิ่งทั้งปวงอย่างปุโรรง ไม่ต้องถูกจองจำไว้ในเตาปฏิกรณ์ของอัตตาใด ๆ อีกต่อไป

ในกรณีเมื่อเราเห็นอัตตาชัด เข้าใจอัตตาชัด แต่ความรู้สึกที่ว่าเป็น "ฉัน" ยังเกิดขึ้นอยู่อีก การสลายอัตตาให้เบ็ดเสร็จเด็ดขาดนั้น ก็เหมือนการเกิดของกาแล็กซีที่มีหลุมดำ คือ อวิชชาอยู่ตรงกลางและมีอำนาจดึงดูดทุกอย่างไว้รอบตน เมื่อมีขอบฟ้าหรือเหตุการณ์ จึ่งเป็นตัวสะท้อนหลุมดำที่แสดงบริบทแห่งหลุมดำ (อวิชชา) นั้น ๆ พลังงานที่ส่งออกมาจากหลุมดำ จึ่งสร้างอาณาจักรกาแล็กซีขึ้น เพื่อยึดโยงกันไว้ เรียกว่า ชันธ ซึ่งวิธีการปฏิบัติในการสลายอัตตามีอยู่ 3 วิธี ได้แก่ วิธีแรก เจโตวิมุตติ ดังพระพุทธพจน์ในอนุตตรสูตร ว่าด้วย พระสารีบุตรแสดงธรรมแด่พระอนุรุธ ให้ปล่อยวางมานะและความพุ้งชาน พระอนุรุธก็สำเร็จพระอรหัตตด้วยเจโตวิมุตติ หรือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแด่พระ ปญจวัคคีย์ ให้พิจารณาชันธ โดยความไม่เป็นตน ปล่อยวางความยึดถือ ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหัตตด้วยเจโตวิมุตติ สองขอบฟ้าหรือเหตุการณ์ชิดหลุมดำ (อวิชชา) เป็นการน้อมนำสู่สมตธาตุที่ปราศจากหลุมดำ ผู้ที่บรรลุธรรมด้วยเจโตวิมุตติได้ คือ ผู้ปฏิบัติมาก เป็นการปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมตรง ๆ ไม่วนเวียนกับปริยัติมาก (ม.อ. (ไทย) 14/422-423/223-224) วิธีที่สอง ปัญญาวิมุตติ ดังพระพุทธพจน์ในมหาโมกขผลสูตร ว่าด้วย ผู้ใดมีสัญญาที่เต็มไปด้วยข้อมูลความรู้ การวิเคราะห์วิจัย และขอบเขตก่อนแจ่มแจ้งจริง สัญญาจะบวม ต้องลอกสัญญาออกด้วยมรรค คือ 1. เข้าใจให้ทะลุโปร่งตามปริยัติที่ครบถ้วน (ปริยัติกระท่อนกระแท่นจะเข้าใจธรรมผิด เพราะยึดเฉพาะส่วน) 2. ตั้งใจออกจากอัตตา ละอวิชชา ผู้ผลิตอัตตาอย่างจริงจัง 3. พุดจาให้เป็นหนึ่งเดียวกับความตั้งใจ ไม่ใช่สรรพนามแทนตัวตน เช่น ฉัน เธอ เขา พระใช้ "อาตมา" หมายถึง จิตนี้ และฆราวาสควรใช้ "รู้นี้" หรือ "จิตนี้" หรือ "ธาตุนี้" หรือ "ธรรมนี้" 4. กระทำให้สอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับที่เข้าใจ ตั้งใจพุด คือ ไม่ทำอะไรที่เป็นการสร้าง สมอง เสริมตัวตน ทั้งภายในและภายนอก (ของคนอื่น) อีกเด็ดขาด เช่น "กลัวเขาไม่รัก" "ทำตัวให้เล็ก" "กลัวเขาชม" "ทำตัวให้ใหญ่" "กลัวเขาตำ" "ระวังกังวลจนประสาท" "กลัวเขาไม่เข้าใจ" "พูดมากจนคนเวียนหัว" "กลัวเขาไม่รู้จัก" "แสดงตนให้ปรากฏ" "กลัวเขาไม่ยอมรับ" "อวดอ้างคุณต่างๆ" ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้ คือ พฤติกรรมเสริมสร้างตัวตน อัตตาจึงงอกใหม่ไม่รู้จบ 5. ประกอบอาชีพแบบมุ่งผลล้วน ๆ ไม่มุ่งสร้างตน 6. เพียรละเลิกลด ตัวตนเดิมที่สะสมไว้นาน เพียรป้องกัน ไม่ให้ตัวตนใหม่เกิดขึ้น เพียรเจริญ อนัตต ญาณ เพียรรักษา อนัตตญาณที่แจ่มแจ้งแล้ว 7. ตั้งสติกำหนดจิตตั้งมั่นในอนัตตาเสมอ จนเห็น กาย เวทนา จิต ธรรม และโลกทั้งปวงเป็นอนัตตา แปรปรวนไป ไม่ถือนั่นอะไรๆ ในสิ่งเหล่านี้ 8. ลอกรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณตามกำลังฉาน (สมาธิ คือ กระบวนการลอกชันธ) เมื่อลอกได้ก็จะเข้าสู่สมาธิที่มั่นและบรรลุธรรมได้ง่ายขึ้นมาก (ม.ม. (ไทย) 13/156/128) วิธีที่สาม อุภโตภาควิมุตติ ดังพระพุทธพจน์ในมหานิทานสูตร ว่าด้วย บุคคลที่ศึกษาปริยัติแม่นยำตรงพอสมควร มีปัญญาดี มีการเข้ามานต่าง ๆ ได้ตามปรารถนาและมีกำลังจิตบริสุทธิ์

จะมีกำลังทะลุทะลวงและสลายอวิชชาได้ตรง ๆ จึงสามารถทะลุเข้าสู่นิพพานอันเป็นอมตธาตุ ดังนั้น จึงเป็นการปฏิบัติที่ได้ผลทั้งเจตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ทั้งสองอย่างนี้ เรียกว่า อุกโตภาควิมุตติ (ที.มหา. (ไทย) 10/66/64) จะได้คุณอันยอดเยี่ยม

6. แนวคิดเพื่อการพิจารณาอนาคตในชีวิตประจำวัน

วิปัสสนาในชีวิตประจำวันหรือในขณะที่ทำกิจกรรมนั้น มีหลากหลายวิธีและทำได้ตลอดเวลา คือ การถือหลักกฎธรรมชาติและเป็นญาณในวิปัสสนา คือ อนัตตญาณ ซึ่งถ้าไม่รู้อะไรจะทำในรูปแบบใด ให้เอาอนัตตามาเป็นตัวตั้งของความรู้สึก ว่า ตอนอยู่นี้ก็อนัตตา ที่ทำอยู่นี้ก็อนัตตา ที่ถูกทำอยู่นี้ก็อนัตตา เมื่อคนที่เจอสุขมาก ๆ จิตก็จะโล่งว่างและจะวิปัสสนาได้อย่างเดียว คือ อนัตตา ถ้าตอนนั้นวิปัสสนาดูทุกขอยู่ จิตก็จะไม่เห็น เพราะตอนที่เข้าไปในความว่างนั้น มีแต่ความสุขมหาศาลไร้ขอบเขต ดูทุกขอย่างไรก็ไม่เห็นและดูได้อย่างเดียว คือ อนัตตา ดังนั้นจึงไม่ต้องพยายามดูทุกข เพราะจิตจะออกมาข้างนอกจากความโล่ง ๆ ว่าง ๆ หรือจากอุปมานทั้งหลาย ดังพระพุทธพจน์ในธรรมนิยามสูตร หรืออุปปาทาสูตร ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตามธาตุนี้คือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้บรรลุธาตุนี้ว่า “ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา” ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า “ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา” (อง.ติก. (ไทย) 20/576/273-274) พระพุทธเจ้าทรงให้พิจารณาอนัตตา เป็นรูปแบบที่ทำได้ง่ายและขยายความถึงวิธีการ โดยบทที่พระพุทธเจ้าสอน คือ “สัพเพ สังขารา อนิจจาติ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” “สัพเพ สังขารา ทุกขาติ สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์” แต่พอถึงอนัตตาพระองค์ตรัสว่า “สัพเพ ธัมมา อนัตตาติ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา” ไม่ใช่สัพเพ สังขาราแล้ว เพื่อเปิดทางให้เข้าใจโลกตามความเป็นจริง ทั้งสิ่งที่เป็นสังขารและสิ่งที่ไม่ใช่สังขาร ซึ่งเป็นอนัตตาทั้งหมด พระนิพพานก็เป็นอนัตตา จิตก็เป็นอนัตตา รู้ก็เป็นอนัตตา รู้สึกก็เป็นอนัตตา สักแต่ว่าเป็นธรรมชาติเช่นนั้นเองและต้องบริหาร เพื่อให้หมดจด แจ่มแจ้งถึงอนัตตา ถึงแล้วก็ปล่อยวาง ซึ่งเห็นอนัตตาตรงไหนให้ปล่อยวางตรงนั้นให้หมดไป ไม่ต้องไปยึดอะไรทั้งสิ้น ถ้ายังคงยึดเมื่อไหร่ก็จะเกิดอึดอัดขึ้น พอเห็นอนัตตาจริงๆ แล้ว ก็จะปล่อยวางไปได้ คราวนี้การที่จะเห็นอนัตตาได้อย่างไรนั้น จะต้องเห็นได้โดยตรงที่ว่า รู้เท่านั้น พอรู้แล้ว ก็จะเห็นว่าไม่มีอะไรเป็นตน แคว้รู้และสักแต่ารู้เฉยๆ เมื่อดวงจิตเราตีขนาดเห็นแสงของจิตเสถียรอยู่แล้ว ก็แคว้รู้เฉยๆ ไป ไม่เห็นมีใครหรือตัวตนตรงไหนในรู้ ถ้าใครที่เคยได้ตรงนี้แล้ว จะรู้ว่าจิตก็ไม่ใช่ตัวตน ตัวตนอยู่หยาบกว่าจิต ตัวตนคืออุปาทาน ยึดอะไรบางอย่างจนปรุงแต่งเป็นจิตตสังขาร ดังนั้น ความรู้สึกเป็นตัวตน จึงเกิดขึ้น พอปล่อยวางจิตตสังขารไปอยู่ในรู้เฉยๆ จึงเกิดว่าไม่มีตัวตนอีกแล้ว หาไม่เจอแล้ว มองไปตรงไหนในใจก็ไม่มีตัวตนแล้ว จากนั้นก็ปล่อยวางปล่อยวางการยึดถือ แล้วรู้แบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนตั้งมั่น โล่ง และแจ่มชัดอยู่อย่างนั้น ซึ่งเรียกกันว่า “ตถตา” (ความเป็นอย่างนั้น)

7. แนวคิดเพื่อการเจริญและทรงอนัตตญาณ

แทงตลอดผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ ในความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในขณะที่ใช้ชีวิตประจำวันและในขณะที่ปฏิบัติ ซึ่งพิจารณาในรูปแบบที่ว่า สิ่งปรากฏทั้งหมดไม่เป็นตนใด ๆ หรือของใครทั้งสิ้น จนเห็นชัดและปล่อยวางสิ่งที่

ปรากฏลงได้ โดยการมองเข้าไปภายในของสิ่งนั้น จนเห็นการไหลเลื่อนของพลังงาน ให้พิจารณาว่า พลังงานที่ไหลเลื่อนทั้งหมดไม่เป็นตนใด ๆ หรือของใครทั้งสิ้น จนเห็นชัดและปล่อยวางพลังงานทั้งหมดนั้นลงได้ จนพบความว่าง ให้พิจารณาว่า ความว่างนั้นไร้ขอบเขต ไม่เป็นตนใด ๆ หรือของใครทั้งสิ้น จนเห็นชัดและปล่อยวางความว่างลงไปได้ จนพบความไร้ ให้พิจารณาว่า ความไร้ไม่เป็นตนใด ๆ หรือของใครทั้งสิ้น จนเห็นชัดและปล่อยวางความไร้ลงไปได้ โดยน้อมรู้ ให้บริสุทธิ์ไปสู่สมตธาตุนั้นบริสุทธิ์ มีการแทงตลอดของผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ในความรู้ที่เกิดขึ้น ซึ่งทำรู้ให้ตกผลึกเป็นเอกัคคตา (ความมีอารมณ์เป็นอันเดียว คือ ความมีจิตแน่วแน่มอยู่ในอารมณ์อันเดียว ได้แก่ สมาธิ) และน้อมรู้ทะลุไปในใจ เข้าไปเรื่อย ๆ จนทะลุและปล่อยวางนามอันประณีตที่สุด จนพบสภาวะไร้ขอบเขต จนกระทั่งเหลือแต่รู้บริสุทธิ์อันเป็นผู้รู้ สถาปนารู้ ให้บริสุทธิ์กับสภาวะไร้ขอบเขตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนได้สมบัติตั้งมั่นในชีวิตประจำวัน การรับรู้ทุกสิ่งรอบตัวไม่ให้เสียสมบัตินั้น ต้องยังรู้ให้บริสุทธิ์ตลอดในสมบัตินี้ตั้งมั่นมากเท่าใด ญาณรู้เห็นแทงตลอดในสรรพสิ่งก็จะแจ่มแจ้งมากเท่านั้น แต่สิ่งที่ควรต้องระวัง คือ ห้ามคิดโดยเด็ดขาด หากคิดนั้น ญาณรู้เห็นแทงตลอดจะหายไป เมื่อรู้จะไรมาแล้ว ให้รู้ล้วน ๆ ห้ามปรุงแต่งความรู้สึกโดยเด็ดขาด หากรู้สึกเมื่อใด จะหลุดออกมาจากสมบัตินั้นที่ จึงควรฝึกให้ชำนาญจนเสถียรและใช้การได้ตลอดเวลา ซึ่งผลลัพธ์จากการปฏิบัติที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จนั้น จะต้องปรากฏเป็นโล่งไร้ประมาณ ไม่มีจุดหรือขอบใด ๆ ภายในใจหรือภายในจิต ให้รู้บริสุทธิ์เต็มเป็นปกติจนไม่ต้องพยายาม โดยมองทุกสิ่งทะลุไปถึงความว่างและความไร้ได้มากทันใด ความแจ่มแจ้งในสัจจะถัดไปและถัดไปอีก จะแจ่มแจ้งทั้งกลไกในสรรพสิ่งและแจ่มแจ้งที่สุดของทุกสิ่ง โดยการน้อมอุปสมานสติไปถึงสมตธาตุนั้นพระนิพพานได้จริง จนพ้นจากวัฏสงสารได้ถาวร เป็นความเพียรที่ปฏิบัติแล้วและปฏิบัติอีก เป็นญาณเดียวที่สามารถเอาตัวรอดได้ทุกสถานการณ์ เมื่อหลุดพ้นแล้ว จะได้ญาณและฤทธิ์อื่นๆ ตามมาโดยไม่ต้องพยายาม

8. แนวคิดเพื่อการเข้าถึงสัจธรรม

เมื่อจะเป็นใหญ่ต้องทำตัวให้เล็ก พยายามทำตามคำนี้ ก็ทำได้และไม่มีปัญหา แต่ยังรู้สึกเล็กๆ ภายในใจ ว่า ใจไม่โล่งและมีตัวกูของกู แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงได้ในเวลาที่จะพิจารณานั่นตา เมื่อใดที่จะพิจารณา ใจก็บอกว่า ตัวเล็กอยู่แล้ว ไม่ได้ใหญ่และชีวิตก็พอสมควรแก่อัตภาพ ซึ่งเหตุนี้ จึงไม่สามารถไปต่อได้ เนื่องจากเข้าใจยากและมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเข้าถึงสัจธรรม โดยไม่ต้องวิปัสสนานั่นตา เปรียบเทียบได้กับการมีเชื้อโรครออยู่ 3 ชนิดที่กระทำต่อมนุษย์ยุคนี้คือ 1) เชื้อรา เชลล์ใหญ่ แต่ไม่ถึงตาย 2) เชื้อแบคทีเรีย ตัวขนาดกลาง ติดแล้วรักษาหายเป็นส่วนใหญ่ ตายน้อยนิด 3) เชื้อไวรัส ตัวเล็กสุด รักษาหายบ้าง ตายบ้าง แต่อัตราการตายมากกว่าทุกเชื้อ ทั้ง 3 เชื้อนี้ มีโอกาสติดเชื้อได้ แต่ก็ไม่เอาสักเชื้อ ซึ่งถูกต้องกับอรรถา คือ เชื้อโรครในใจ จะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็อันตราย ยิ่งเล็ก ก็ยิ่งอันตรายมาก เพราะจะบีบใจ ข่มใจ และทำให้ไม่โล่งใจ จึงทำให้สติปัญญาพิการหรือถึงตายหายไปได้ จึงเข้าใจสัจธรรมไม่ได้ อรรถา (ตัวตน) ทั้งหมดเป็นมานะเกิดจากอริชาเป็นพ่อ อุปาทาน (การยึดถือ) เป็นแม่ แคมยัตตะอะไรในใจ (ดับอุปาทาน) ไม่มีนิยามในใจให้เป็นสิ่งใด (ดับอริชา) (ม.อ. (ไทย) 14/810-824/386-393) ดังนั้น ตัวตนก็หายไป ใจก็โล่งโปร่ง มีปัญญาในการทำงานและเห็นสัจธรรมตามจริง จิตอนัตตาที่เหลืออยู่ จึงไม่มีกรอบ ไม่มีขนาดและเป็นไปตามกิจ เมื่อโพกัสเฉพาะจุด ก็จะเข้มข้นสูงขึ้น เมื่อแผ่ ก็จะกว้างไกลไร้ขอบ เมื่อรู้ก็สักแต่ว่ารู้ เพียงทรงตัวอยู่เฉยๆ ตามความ

เป็นไปได้ของสภาพกิจการนี้ เรียกว่า “ตถตา” ความเป็นเช่นนั้นเอง ต้องเป็นผู้บริหารและควรตั้งใจดี เมื่อทุกอย่างเป็นอนัตตาแล้ว ใช้กรุณา ปัญญา และความบริสุทธิ์ ในการบริหาร เมื่อแผ่กรุณาในชีวิตจริงเหมือนดวงอาทิตย์ส่องพลังงานต่าง ๆ ออกไปรอบทิศ ทำให้ดาวเคราะห์หมุนรอบดวงอาทิตย์ พืชและสรรพสัตว์ทั้งหลายจึงมาอาศัยดาวเคราะห์สร้างความเจริญงอกงาม เมื่อผู้นำมีความกรุณามหาศาลเช่นนี้ คนดี ๆ ทั้งหลายก็จะมาร่วมสร้างความดีงามรายรอบเช่นกัน แต่หากเป็นผู้บริหารแล้ว เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ เปียดเบียน ทำร้ายและทำลายผู้อื่น คนทั้งหลายก็จะหนีห่าง เมื่อแผ่ปัญญาเหมือนดวงดาราที่ส่องแสงไปได้ไกลหลายๆ ล้านปี ทำให้แสงของท้องฟ้าสว่างทั้งกลางวันและกลางคืน เมื่อเป็นผู้บริหารก็ต้องบริหารด้วยปัญญาญาณ คนเก่งๆ ก็จะมาร่วมสร้างความสำเร็จด้วย จึงเจริญเร็ว เมื่อแผ่ความบริสุทธิ์ตั้งรัศมี เป็นยอดแห่งรัศมี คือ เพชร เพราะบริสุทธิ์ จึงแข็งแกร่ง มั่นคง มีประโยชน์ถาวร เป็นสิ่งที่หาได้ยากในโลก จึงมีค่ามาก เมื่อนำมาบริหารคนทั้งหลายที่บริสุทธิ์น้อยกว่า แข็งแกร่งน้อยกว่า ประโยชน์ถาวรน้อยกว่า หาได้ง่ายกว่า มีค่าน้อยกว่า แต่หากไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่ได้มีค่าแท้จริงที่ใครจะต้องแสวงหาและจะต้องทำตาม เป็นสิ่งที่ทำให้จิตไม่บริสุทธิ์ นั่นก็คือตัวตนนั่นเอง ทั้งตัวเล็ก ตัวกลาง ตัวใหญ่ ล้วนทำลายความบริสุทธิ์ทั้งสิ้น (ช.ช. (ไทย) 25/413/365-366) นี่คือการนำและการบริหารอย่างเป็นธรรมชาติ มีประสิทธิภาพสูงสุด แบบอย่างของผู้นำเช่นนี้ คือ พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ หากเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้า ก็ควรดำเนินตามรอยพุทธบาทของพระองค์ หากดำเนินตามผู้อื่น ก็จะเป็นลูกศิษย์ของคนนั้น ไม่ใช่ศิษย์ตถาคต

9. บทสรุป

แนวคิดเรื่อง "อนัตตา" มีความสำคัญอย่างยิ่งในพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากเป็นหนึ่งในสามลักษณะของไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ซึ่งเป็นหลักการที่แสดงถึงความเป็นจริงของสรรพสิ่งในโลก อนัตตา หมายถึง ความไม่มีตัวตนถาวรของทุกสิ่ง ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงและความไม่เที่ยงของชีวิต แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาปัญญา (วิปัสสนา) ช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยไม่ยึดมั่นในตัวตนหรือสิ่งที่เราคิดว่าเป็น "ของเรา" ซึ่งเป็นสาเหตุของความทุกข์ การละวางความยึดมั่นนี้ทำให้เรามีทัศนคติที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ทั้งในด้านความสัมพันธ์ งาน และความคิดเกี่ยวกับตัวเอง ทำให้เราสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีสติ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในกระบวนการหลุดพ้นจากทุกข์ ในแง่ของการดำรงชีวิตตามหลักพุทธศาสนา อนัตตาส่งเสริมให้ชีวิตรู้จักปล่อยวางจากการยึดติดในตัวตนและสิ่งต่างๆ เกิดความสงบภายในและเป็นอิสระจากความทุกข์ ซึ่งรับรู้จากความสัมพันธ์ของตนเองกับโลกด้วยความเมตตา ทำให้การดำรงชีวิตกลายเป็นการเดินทางที่เต็มไปด้วยความรู้แจ้งและความหลุดพ้น ละวางจากทุกข์ในชีวิตประจำวัน และเป็นแนวทางไปสู่การบรรลุพระนิพพาน ซึ่งถือเป็นจุดสูงสุดของการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2557). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอรรถาและอนัตตาในพุทธปรัชญาฝ่ายเถรวาท. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

วิทย์ วิศทเวทย์. (2518). **ความคิดเรื่องอนัตตาในพระสูตร**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระบวร กตปุณฺโญ. (2553). **การศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเรื่องอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับทัศนะของฌอง-ปอล ซาทร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประวัติศาสตร์และพัฒนากิจการการศึกษาของประเทศไทย History and Development of Education Management in Myanmar

ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม

Thanarat Sa-ard-iam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

เมธิดา จันทรไธ

Methida Jundai

ปารปริญา ฤทธิสรไกร

Panparinya Ritthisonkrai

จันทิมา วนาจรดล

Jantima Wanajondol

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-Mail: thanarat.mcusr@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนากิจการการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ดังนี้ 1. การศึกษาในยุคก่อนอาณานิคม 2. การศึกษาในยุคอาณานิคมอังกฤษ (ค.ศ. 1824-1948) 3. การศึกษาในยุคหลังได้รับเอกราช (ค.ศ. 1948-1962) 4. การศึกษาภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร (ค.ศ. 1962-2011) 5. ยุคปฏิรูปและประชาธิปไตย (2011 - ปัจจุบัน) และสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์และพัฒนากิจการของการจัดการศึกษาในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อน และท้าทายที่ประเทศได้เผชิญมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน จากยุคก่อนอาณานิคมที่การศึกษามีรากฐานอยู่ในวัด และศาสนา ผ่านยุคอาณานิคมอังกฤษที่นำระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา สู่ยุคหลังได้รับเอกราชที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ทางการศึกษาของตนเอง ตามด้วยยุคการปกครองทหารที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพการศึกษา จนถึงยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยที่พยายามฟื้นฟู และยกระดับระบบการศึกษาของประเทศ

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์, ประเทศไทย, พัฒนากิจการการศึกษา

abstract

This article explores the history and development of education management in Myanmar, divided into the following eras: 1. Pre-colonial Era: Education was rooted in monasteries and religion. 2. British Colonial Era (1824–1948): The introduction of Western-style education systems. 3. Post-Independence Era (1948–1962): Efforts to establish a unique national identity in education. 4. Military Regime Era (1962–2011): Severe impacts on the quality of education under military rule. 5. Reform and Democratic Era (2011–Present): Efforts to revitalize and improve the national education system. In summary, the history and evolution of education management in Myanmar reflect the country's complex and challenging transformations over time. From the pre-colonial era, where education was deeply intertwined with religious institutions, through the colonial period, which introduced Western educational practices, to the post-independence efforts to create a distinct educational identity. This journey also includes the military regime's adverse effects on educational quality and culminates in the current era of reform and democratization aimed at rebuilding and enhancing the nation's education system.

Keywords: History, Myanmar, development of education

1. บทนำ

ประเทศพม่า หรือเมียนมา ในปัจจุบัน มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และซับซ้อน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางการศึกษาของประเทศ การศึกษาในพม่าได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงหลายยุคสมัย ตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคมอังกฤษ ยุคหลังได้รับเอกราช ยุคการปกครองโดยรัฐบาลทหาร จนถึงยุคปัจจุบันที่กำลังพยายามปฏิรูปการศึกษาเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 บทความนี้จะนำเสนอภาพรวมของประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการจัดการศึกษาของพม่า ตลอดจนความท้าทาย และโอกาสในปัจจุบัน และมีอิทธิพลจากหลากหลายวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการจัดการศึกษาในประเทศ การศึกษาของพม่าได้รับอิทธิพลจากทั้งศาสนา พุทธ วัฒนธรรมอินเดีย จีน และตะวันตก ทำให้ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย และการปกครองในแต่ละยุคระบบการศึกษาของพม่ามีรากฐานมาจากสถาบันทางศาสนาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพระพุทธศาสนา วัด และสำนักสงฆ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเด็กชายในการเรียนอ่านเขียน และหลักธรรมคำสอนทางศาสนา

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ และสะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของแต่ละยุคสมัย สำหรับประเทศพม่า หรือที่รู้จักในชื่อทางการว่าสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศ ตั้งแต่ยุคอาณาจักรโบราณ ผ่านช่วงการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ การได้รับเอกราช ยุคการปกครองโดยทหาร จนถึงความพยายามในการปฏิรูปประเทศในปัจจุบัน ในช่วงที่พม่าปกครองด้วยรัฐบาลทหาร ระบบการศึกษาถูกควบคุมอย่างเข้มงวดโดย

รัฐบาล นอกจากนี้ การศึกษาระดับสูงยังถูกจำกัดด้วยการควบคุมของรัฐบาล การศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และการเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐ ทำให้คุณภาพการศึกษาในพม่าตกต่ำในช่วงเวลานี้ การจัดการศึกษาของประเทศพม่าได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงในหลายยุคสมัย ตั้งแต่การศึกษาที่เน้นศาสนาในสมัยโบราณ มาจนถึงระบบการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในยุคล่าอาณานิคม และการพัฒนาระบบการศึกษาในยุคใหม่ แม้พม่ายังมีความท้าทายในการปรับปรุงระบบการศึกษา แต่การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันได้สร้างความหวังในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาชีวิตของตน บทความนี้จะนำเสนอภาพรวมของประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการจัดการศึกษาของพม่า โดยแบ่งเป็นยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ความท้าทาย และความพยายามในการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศ ตลอดจนปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ส่งผลต่อการศึกษาในแต่ละยุคสมัย การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ และพัฒนาการการจัดการศึกษาของพม่าไม่เพียงแต่ช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการวางแผน และพัฒนาการศึกษาในอนาคต ทั้งสำหรับพม่าเอง และประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. การศึกษาในยุคก่อนอาณานิคม

ในยุคก่อนการเข้ามาของอังกฤษ การศึกษาในดินแดนที่ปัจจุบันเป็นประเทศพม่ามีรากฐานที่แข็งแกร่งและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีศาสนาพุทธเป็นแกนหลักของการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ ในยุคก่อนการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ พมามีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการศึกษาที่มีรากฐานมาจากพุทธศาสนา และวัฒนธรรมดั้งเดิม การศึกษาในยุคนี้มีลักษณะสำคัญ

1.1 ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม

ในยุคก่อนการปกครองของอังกฤษ การศึกษาในพม่ามีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา วัด และสำนักสงฆ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สำคัญ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งความรู้ทางโลก และทางธรรม เด็กชายส่วนใหญ่จะเข้าไปบวชเรียนในวัดเป็นสามเณรเพื่อรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเรียนการสอนมุ่งเน้นการอ่าน และเขียนภาษาพม่า พุทธศาสนา และคณิตศาสตร์เบื้องต้น ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมนี้นี้เรียกว่า "ปงยี จอง" (Pongyi Kyaung) หรือโรงเรียนวัด เด็กจะเข้าเรียนในวัดตั้งแต่อายุประมาณ 5-6 ปี โดยเริ่มจากการเรียนรู้ตัวอักษรพม่า การอ่าน การเขียน และคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการสอนคณิตศาสตร์พื้นฐาน ประวัติศาสตร์ และวรรณคดีพม่า การศึกษาในระบบนี้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ

1.2 การศึกษาสำหรับราชสำนัก และชนชั้นสูง

ราชสำนัก และขุนนางมีระบบการศึกษาเฉพาะสำหรับบุตรหลานของตน โดยเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครอง วรรณกรรม ศิลปะ และยุทธศาสตร์ทางทหาร นอกจากนี้ยังมีการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะในอินเดียซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางวัฒนธรรมกับพม่า ในขณะที่การศึกษาสำหรับประชาชนทั่วไปจัดขึ้นในวัด ราชสำนัก และชนชั้นสูงมีระบบการศึกษาที่แตกต่างออกไป เจ้าชาย และบุตร

หลานของขุนนางจะได้รับการศึกษาจากครูหลวงในพระราชวัง โดยเรียนรู้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่จำเป็นสำหรับการปกครอง และการเป็นผู้นำ เช่น การทหาร การปกครอง กฎหมาย และศิลปะการต่อสู้

1.3 การศึกษาสำหรับสตรี

แม้ว่าโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้หญิงจะมีจำกัดกว่าผู้ชาย แต่สตรีในยุคนี้ก็ได้ได้รับการศึกษาในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านการอ่านเขียน งานบ้านงานเรือน และศิลปะการทอผ้า การศึกษาสำหรับสตรีมักจะเกิดขึ้นในบ้าน หรือในชุมชน

ระบบการศึกษาในยุคก่อนอาณานิคมนี้มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของชาวพม่า แม้จะมีข้อจำกัดในด้านโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนทั่วไป แต่ก็วางรากฐานสำคัญให้กับระบบการศึกษาในยุคต่อมา และยังคงมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของพม่าจนถึงปัจจุบัน

3. การศึกษาในยุคอาณานิคมอังกฤษ (ค.ศ. 1824 - 1948)

อังกฤษได้จัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกขึ้นในพม่า โดยเริ่มจากโรงเรียนมิชชันนารี และโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งสอนทั้งภาษาอังกฤษ และความรู้สมัยใหม่ตามหลักสูตรของอังกฤษ การตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 1824 - 1948 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการศึกษาของพม่า โดยมีการนำเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา ซึ่งมีผลกระทบทั้งในแง่บวก และลบต่อสังคมพม่า ลักษณะสำคัญของการศึกษาในยุคนี้

2.1 การนำเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตก

การปกครองของอังกฤษนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการศึกษาของพม่า อังกฤษได้นำระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา โดยเริ่มจากการก่อตั้งโรงเรียนมิชชันนารีในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาล และสถาบันการศึกษาระดับสูง ในปี ค.ศ. 1866 รัฐบาลอาณานิคมได้ก่อตั้ง Education Syndicate เพื่อดูแล และพัฒนาระบบการศึกษาในพม่า นำไปสู่การขยายตัวของโรงเรียนรัฐบาล และการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

2.2 การก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษา

ปี ค.ศ. 1878 เป็นปีสำคัญในประวัติศาสตร์การศึกษาของพม่า เมื่อมีการก่อตั้ง Rangoon College ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง (University of Yangon) ในปี ค.ศ. 1920 นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศการก่อตั้งมหาวิทยาลัยย่างกุ้งเปิดโอกาสให้ชาวพม่าได้รับการศึกษาระดับสูงในประเทศ แม้ว่าในช่วงแรกจะจำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นสูง และผู้ที่อาศัย ในเมืองใหญ่นั้น

2.3 ผลกระทบของการศึกษาแบบตะวันตก

การศึกษาแบบตะวันตกส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และค่านิยมในสังคมพม่า บางส่วนมองว่าเป็นการคุกคามต่ออัตลักษณ์ และวัฒนธรรมดั้งเดิม การนำเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคมพม่า ในแง่บวก ทำให้เกิดการพัฒนาคความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศในยุคสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก

กับผู้ที่ยังคงรับการศึกษาแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ยังส่งผลให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาราชการ และภาษาของชนชั้นนำ ซึ่งกลายเป็นประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชในเวลาต่อมา

ยุคอาณานิคมอังกฤษได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการศึกษาของพม่า แม้จะมีการพัฒนาในหลายด้าน แต่ก็ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และความท้าทายใหม่ ๆ ทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคม และการเมือง ซึ่งยังคงส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของพม่าในยุคต่อมา

3. การศึกษาในยุคหลังได้รับเอกราช (ค.ศ. 1948 - 1962)

หลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1948 ประเทศเผชิญกับความท้าทายมากมายในการพัฒนาระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ และความต้องการของชาติ ช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญในระบบการศึกษาของพม่า

3.1 การปฏิรูปการศึกษาหลังได้รับเอกราช

หลังจากพม่าได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1948 รัฐบาลใหม่ได้พยายามปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไปมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทในปี ค.ศ. 1950 รัฐบาลได้ประกาศใช้ Education Act ซึ่งกำหนดให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ และให้เรียนฟรี นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศมากขึ้น โดยเน้นการใช้ภาษาพม่าเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอน

3.2 การพัฒนาการอุดมศึกษา

รัฐบาลพม่าพยายามฟื้นฟู และส่งเสริมการใช้ภาษาพม่า และวัฒนธรรมดั้งเดิมในระบบการศึกษา โดยกำหนดให้ภาษาพม่าเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอนทุกระดับ ในช่วงนี้มีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาอย่างรวดเร็วมีการตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ เช่น มหาวิทยาลัยมันตะเลย์ (University of Mandalay) ในปี ค.ศ. 1958 เพื่อรองรับความต้องการการศึกษาระดับสูงที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การพัฒนาการศึกษาในช่วงนี้ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรทางการศึกษา และความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่เมือง และชนบท

3.3 การปฏิรูปหลักสูตร

การเรียนการสอนในยุคนี้เน้นการท่องจำ และการปฏิบัติตาม โดยเฉพาะการท่องจำคัมภีร์ทางศาสนา และวรรณกรรมสำคัญ การเขียนมักใช้ไวยากรณ์ หรือกระดาดที่ทำจากเปลือกไม้ ส่วนการคำนวณใช้ลูกคิด และการคำนวณในใจ มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

ยุคหลังได้รับเอกราชเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายสำหรับระบบการศึกษาของพม่า แม้จะมีความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ปัญหาเชิงโครงสร้าง และความขัดแย้งทางการเมืองยังคงส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาของประเทศ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในยุคการปกครองทหารที่ตามมา

4. การศึกษาภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร (ค.ศ. 1962 – 2011)

ยุคการปกครองทหารในพม่าเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1962 เมื่อนายพลเน วิน ทำการรัฐประหาร และดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปี ค.ศ. 2011 ช่วงเวลานี้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการศึกษาของประเทศ โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญดังนี้

4.1 การปฏิวัติสังคมนิยม และผลกระทบต่อนโยบายการศึกษา

การปฏิวัติสังคมนิยมในพม่าส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษา ทำให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยากต่อการแก้ไขในระยะยาว และเป็นรากฐานของปัญหาการศึกษาที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ. 1962 นายพลเนวิน ได้ทำการรัฐประหาร และนำพม่าเข้าสู่ยุค "วิถีพม่าสู่สังคมนิยม" (Burmese Way to Socialism) ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการศึกษา รัฐบาลทหารได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง และสร้างชาติ มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับอุดมการณ์สังคมนิยม โดยเน้นการปลูกฝังความรักชาติ และความภักดีต่อรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการจำกัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งถูกมองว่าเป็นภาษาของจักรวรรดินิยม

4.2 วิฤตการณ์ทางการศึกษาในทศวรรษ 1980 - 1990

วิฤตการณ์ทางการศึกษาในช่วงทศวรรษ 1980 - 1990 นี้ได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษาของพม่า สร้างปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยากต่อการแก้ไขในระยะสั้น และเป็นรากฐานของความท้าทายด้านการศึกษาที่พม่าต้องเผชิญในยุคต่อมา การฟื้นฟู และปฏิรูประบบการศึกษาจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาประเทศในช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ระบบการศึกษาของพม่าเผชิญกับวิฤตการณ์ครั้งใหญ่ เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ งบประมาณด้านการศึกษาถูกตัดลงอย่างมาก ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาลดลงอย่างรวดเร็ว

4.3 การเน้นอุดมการณ์ทางการเมือง

หลักสูตรถูกปรับให้เน้นการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม และความจงรักภักดีต่อรัฐบาลทหาร มีการบังคับให้นักเรียน และนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาล

ยุคการปกครองทหารส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบการศึกษาของพม่า ทำให้คุณภาพการศึกษาโดยรวมตกต่ำลง และเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ผลกระทบเหล่านี้ยังคงส่งผลต่อเนื่องมาถึงยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ทำให้การฟื้นฟู และพัฒนาระบบการศึกษาของพม่าเป็นความท้าทายที่สำคัญยิ่ง ยุคการปกครองทหารส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษาของพม่า ทำให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยากต่อการแก้ไขในระยะสั้น และส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

5. ยุคปฏิรูปและประชาธิปไตย (2011 - ปัจจุบัน)

ยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยในพม่าเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในปี 2011 เมื่อรัฐบาลทหารยุติการปกครอง และเริ่มกระบวนการปฏิรูปประเทศ รวมถึงระบบการศึกษา ช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญในภาคการศึกษาของพม่ายุคปฏิรูป และประชาธิปไตยในพม่า เมื่อรัฐบาลทหารยุติการปกครองและเริ่มกระบวนการปฏิรูปประเทศ ช่วงเวลานี้นำมาซึ่งความหวังในการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศ

5.1 การปฏิรูปนโยบายการศึกษา

รัฐบาลใหม่ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ มีการเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษามี
นัยสำคัญพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ มีการร่างนโยบายการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ในปี
2014 เน้นการปรับปรุงคุณภาพ และการเข้าถึงการศึกษา เพิ่มงบประมาณด้านการศึกษามีนัยสำคัญ จาก
0.7% ของ GDP ในปี 2011 เป็นมากกว่า 2% ในปี 2020

5.2 การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา

ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น เน้นการพัฒนาทักษะที่
จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพิ่มความยืดหยุ่นในหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และกลุ่มชาติ
พันธุ์ต่าง ๆ มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น
เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์มากกว่าการท่องจำ

5.3 การเปิดกว้างทางวิชาการ

มีการควบคุมเนื้อหาการเรียนการสอนอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะในวิชาสังคมศาสตร์ และ
มนุษยศาสตร์การวิจัย และการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศถูกจำกัด นักวิชาการและครูที่แสดง
ความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลอาจถูกลงโทษมีการผ่อนคลายการควบคุมเนื้อหาการเรียนการสอนใน
มหาวิทยาลัยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศมากขึ้น

5.4 การแก้ปัญหาคอขวดทางการศึกษา

เพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย พัฒนาระบบการศึกษาทางไกล และการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล จัดสรรทรัพยากรเพิ่มเติม
ให้กับพื้นที่ห่างไกลด้อยโอกาสขยาย และทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนยากจน

ยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยนำมาซึ่งโอกาสในการพัฒนาระบบการศึกษาของพม่า แม้จะมีความก้าวหน้าใน
หลายด้าน แต่การแก้ไขปัญหาลึกซึ้งที่ยาวนาน และการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ
ยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ การพัฒนาการศึกษาในยุคนี้จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน
ให้กับประเทศพม่า

6. สถานการณ์ปัจจุบัน และความท้าทาย

ในปัจจุบัน (ณ ปี 2024) ระบบการศึกษาของพม่ายังคงเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน และท้าทาย
อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
หลังจากเหตุการณ์รัฐประหารในเดือนกุมภาพันธ์ 2021 ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อความก้าวหน้าในการ
ปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้านี้

6.1 ผลกระทบจากความไม่สงบทางการเมือง

การปิดโรงเรียน และมหาวิทยาลัยหลายแห่งเนื่องจากความไม่สงบการประท้วง และการนัดหยุดงานของครู
และนักศึกษาที่ต่อต้านรัฐบาลทหาร การจำกัดเสรีภาพทางวิชาการ และการแสดงออกในสถาบันการศึกษา

6.2 ความท้าทายด้านงบประมาณ และทรัพยากร

การลดลงของงบประมาณด้านการศึกษาเนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ปัญหาการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาอย่างไม่เท่าเทียม

6.3 ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19

การปิดโรงเรียนเป็นระยะเวลานานส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ความท้าทายในการจัดการเรียนการสอนทางไกล และออนไลน์ การขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยี และทักษะดิจิทัลของครูและนักเรียน

6.4 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น

ช่องว่างระหว่างการศึกษาในเมือง และชนบทที่กว้างขึ้น โอกาสทางการศึกษาที่ลดลงสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และชนกลุ่มน้อย การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มทางสังคม และเศรษฐกิจ

6.5 ความท้าทายด้านคุณภาพการศึกษา

การขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล หลักสูตร และวิธีการสอนที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 ระบบการประเมินผลที่ยังเน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้

6.6 ความท้าทายในการอุดมศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการวิจัย และนวัตกรรมในมหาวิทยาลัย การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาต่างประเทศการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงาน

สถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาในพม่าสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันหลายมิติ การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาระบบการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชนนานาชาติ เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และเท่าเทียมสำหรับประชาชนทุกคนในประเทศพม่า

7. บทสรุป

ประวัติศาสตร์และการพัฒนาของการจัดการศึกษาในพม่าสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อน และท้าทายที่ประเทศได้เผชิญมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน จากยุคก่อนอาณานิคมที่การศึกษามีรากฐานอยู่ในวัด และศาสนา ผ่านยุคอาณานิคมอังกฤษที่นำระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา สู่ยุคหลังได้รับเอกราชที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ทางการศึกษาของตนเอง ตามด้วยยุคการปกครองทหารที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพการศึกษา จนถึงยุคปฏิรูป และประชาธิปไตยที่พยายามฟื้นฟู และยกระดับระบบการศึกษาของประเทศ การศึกษาในพม่าได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายครั้ง ทั้งในด้านนโยบาย โครงสร้าง และเนื้อหาการเรียนการสอน แต่ละยุคสมัยได้ทิ้งร่องรอย และผลกระทบที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่ของโอกาสและความท้าทาย

ในปัจจุบัน แม้ว่าพม่าจะเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งจากความไม่สงบทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ก็ยังมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุง และพัฒนาระบบการศึกษา การเข้าถึงเทคโนโลยี และการเชื่อมต่อกับโลกภายนอกได้เปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ และพัฒนา อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการศึกษาในพม่ายังคงต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และการสร้างสมดุลระหว่างการรักษอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการเปิดรับความเป็นสากล การก้าวข้ามความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชนนานาชาติ นอกจากนี้ ยังต้องมีการวางแผนระยะยาว การลงทุนอย่างเพียงพอ และความมุ่งมั่นในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม ท้ายที่สุด การพัฒนาการศึกษาของพม่าไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการยกระดับความรู้ และทักษะเท่านั้น แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความปรองดอง ลดความขัดแย้ง และนำพาประเทศไปสู่อนาคตที่มั่นคง และยั่งยืน การเข้าใจประวัติศาสตร์ และพัฒนาการศึกษาในพม่าจึงไม่เพียงแต่ให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการวางแผน และพัฒนาการศึกษาในอนาคต เพื่อสร้างโอกาส และความหวังให้กับเยาวชน และประชาชนชาวพม่าในยุคต่อไป

บรรณานุกรม

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2567). **พม่า: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาฯ. สืบค้นจาก <https://www.chulabook.com/history-religion-culture-politics-government/198818>.
- พรรณวดี พลสิทธิ์. (2563). **การปฏิรูประบบการศึกษาในวิถีพม่าสู่สังคมนิยม**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2567, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/srj/article/download/>.
- อาณัติ อนันตภาค. (2564). **ประวัติศาสตร์พม่า: จากราชวงศ์ถึงทหารใต้เงาอำนาจนิยมที่ไม่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา. สืบค้นจาก <https://www.naiin.com/product/detail/528110>.
- หม่องทินอ่อง. (2557). **ประวัติศาสตร์พม่า (A History of Burma)**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาฯ. สืบค้นจาก <https://www.chulabook.com/history-religion-culture-politics-government/60092>.

บทวิจารณ์หนังสือ : แต่เธอผู้เจ็บปวดกับการเรียน Book Review: To You Who Suffer from Learning

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawatthana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative learning, Mahidol University

เสาวพร บางบุญฤทธิ์

Saovaporn Bangboonrit

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-Mail: b_av7@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 31 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 ธันวาคม 2567

ผู้แต่ง : ปาร์กซองฮยอก

สำนักพิมพ์ : วีเลิร์น(WeLearn)

ปีที่พิมพ์ : 2565

จำนวนหน้า : 320

1. บทนำ

แต่เธอที่เหนื่อยล้าเจ็บปวด... แต่ความทรมานที่ดูสูญเปล่าไร้ความหมาย... แต่ความฝันที่เลื่อนรางจน
อยากล้มเลิกซะตั้งแต่ตอนนี้... แต่เธอนะ อย่ายอมแพ้เด็ดขาดเชียวนะ วันที่เจิดจรัสกำลังรอเธออยู่ เพราะสิ่ง

สำคัญที่สุดสำหรับการเรียนนั้น ไม่ใช่สมอง แต่เป็น “จิตใจ” เมื่อใจพร้อม เธอก็จะเห็นโลกใบใหม่ โลกที่การเรียนไม่ใช่ความเจ็บปวดเหนื่อยล้า แต่เป็นความสนุกและตื่นเต้น... เมื่อนั้นแหละที่เธอจะเติบโต หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้บอกว่า ความจริงอันแสนเรียบง่ายของการเรียนก็คือ ต้องเรียนด้วย “ใจ” ไม่ใช่เรียนด้วย “หัว” ฉะนั้นถ้าอยากประสบความสำเร็จในการเรียนก็ต้องจดจ่อดูแลใจของตัวเองอยู่เสมอ เพราะถ้าใจอยากเรียน ก็ยอมทกลืมรัก “ความสนุกของการเรียน” ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องบังคับ ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับความ มุ่งมั่นตั้งใจ โดยเฉพาะการเรียน ผู้เขียนได้ยกคำของเม่งจื๊อ นักปราชญ์ชาวจีน ที่เคยบอกไว้ว่า “การเรียน มิใช่สิ่งใดนอกจากการตามหาจิตใจซึ่งเคยสูญหาย”

2. สารัตถะของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่ไม่เคยสนใจเรื่องเรียนเลย ใช้ชีวิตไร้สาระไปวันๆแถมคะแนนสอบก็เกือบตกทุกครั้ง จนมีวันหนึ่งที่เขามองตัวเองในกระจกและตระหนักขึ้นมาได้ว่าตนเองต้องใช้ชีวิตอยู่กับเด็กผู้ชายในกระจกคนนี้ไปตลอดชีวิต เขาจึงเริ่มมีความคิดที่อยากจะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นโดยหนังสือเล่มนี้จะเป็นการเล่าเรื่องราวของเด็กชายคนนี้ให้ฟังว่า “จากเด็กหนุ่มที่คิดว่าตัวเองโง่เกินจะเยียวยา กลายมาเป็นเด็กหนุ่มผู้ตกหลุมรักการเรียนได้อย่างไร” ในระหว่างทางที่พยายามพัฒนาตัวเอง เขาต้องเจอกับอะไร พวกปัญหาการเรียนต่างๆที่คนส่วนมากต้องพบเจอเขาแก้ไขมันยังไง และเขาทำยังไงถึงสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ขนาดนี้ อ่านจบแล้วจะได้แรงบันดาลใจมากมายในการเรียน

ตัวอย่างแรงบันดาลใจในหนังสือเล่มนี้

- การเรียนพลันสนุกเมื่อตระเตรียมใจ
- การเรียนพลันสนุกเมื่อพุ่มพักใจ
- การเรียนพลันสนุกเมื่อประคองใจให้ตั้งมั่น
- บทส่งท้าย เชื่อสิ ฉันเชื่อ ฉันเชื่อในตัวเธอ

3. บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษาในการเขียนเขียนกระตุนอารมณ์ได้ดีมาก สื่อถึงอารมณ์ผู้เขียนได้ดีแถมยังเข้าใจง่ายเป็นกันเองให้ความรู้สึกเหมือนมีเพื่อนคนนึงมาเล่าเรื่องราวให้ฟัง อ่านแล้วอบอุ่นหัวใจมากและน่าจะเขียนมาจากประสบการณ์จริงแน่ๆเพราะตรงใจคนอ่านสุด ๆ เชื่อว่าถ้าใครได้ลองอ่านก็ต้องรู้สึกเหมือนเห็นตัวเองในกระจกอย่างแน่นอน ภาพประกอบสวยมีความเก๋าสีมินิมอล หนังสือเล่มนี้ทำให้มุมมองที่มีต่อการเรียนเปลี่ยนไปเยอะมาก ความรู้สึกเชิงลบที่มีต่อการเรียนลดน้อยลง เข้าใจตัวเอง สนุก และมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น ที่สำคัญคือหนังสือเล่มนี้ช่วยเพิ่มไฟในการเรียนได้ดีมาก แนะนำสำหรับใครที่อยากจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง หรืออยากจะ พัฒนาการเรียนของตัวเองให้ดีขึ้น ลองอ่านเล่มนี้ดู อยากให้ทุกคนได้เพลิดเพลินกับหนังสือดี ๆ ไปด้วยกัน หนังสือเรื่องนี้ผู้เขียนจะแทรกวิธีที่ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพเอาไว้ด้วย แถมยังมีคำคมเตือนใจที่โผล่มาให้อ่านเป็นระยะๆ

4. บทสรุป

จุดประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ การเรียนไม่ใช่เพื่อแข่งขัน แต่เพื่อเติบโต สิ่งสำคัญที่สุดคือระหว่างที่เรียนนั้น "เราเติบโตขึ้นรีเปล่า"จงจดจ่อกับสิ่งที่มีอยู่ในตัว ดึงศักยภาพของตัวเองออกมาใช้ให้หมด คนที่ก้าวข้ามอุปสรรคและเอาชนะตัวเองได้สำเร็จก็จะแข็งแกร่งขึ้น เมื่อใจเริ่มมุ่งมั่น ทศนคติที่มีต่อ ชีวิตก็ย่อมเปลี่ยนแปลง ถ้าเราปรารถนาอย่างสุดใจก็ย่อมทำได้สำเร็จ ขอเพียงเราไม่ถอดใจก็ไม่มีสิ่งใดจะสายเกิน

บรรณานุกรม

ปาร์กซองฮยอก. (2565). **แต่เธอผู้เจ็บปวดกับการเรียน**. กรุงเทพฯ: วีเลิร์น (Welearn).

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารโลกสุขภาวะ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารโลกสุขภาวะ ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารโลกสุขภาวะ

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้สนับสนุนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้สนับสนุนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้สนับสนุนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนบทความในวารสารโลกสุขภาวะ

1. บทความที่ผู้สนับสนุนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้สนับสนุนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้สนับสนุนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้สนับสนุนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

หรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัปดาห์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารโลกสุขภาวะก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารโลกสุขภาวะแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารโลกสุขภาวะกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารโลกสุขภาวะ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสีขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ได้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร. 137 วัดอาวูธวิสิตาราม ถ.เจริญสุขนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-086-4258

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@gmail.com

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน